

Před téměř šedesáti lety byly v Československu zřízeny na základě „zákona“ č. 247 ze dne 25. října 1948 první tzv. tábory nucené práce. V roce 1949 vzniklo dalších 27 táborů (zároveň sedm zrušeno). Do TNP byly přikazovány osoby bez soudního projednání „přikazovacími komitami“ krajských národních výborů, až do 1. srpna 1950, tzn. do zrušení zákona č. 247/1948 Sb. Poté mohl být podle § 12 trestního zákona správního č. 88/1950 Sb. trest odnětí svobody od tří do čtyřnadvaceti měsíců vykonán v TNP, a to opět na základě rozhodnutí trestní komise okresního, případně krajského národního výboru. Prošli jimi tisíce nevinných občanů, přibližně 23 000, pro něž to byl hluboký zásah do života i života jejich rodin. Přesto se nenaplnila očekávání funkcionářů o 30 000 přikázaných osob, a tedy „levných“ pracovních sil z řad „třdních nepřátel“.

Mezi nimi má zvláštní postavení tábor nucených prací Mírov (TNP Mírov), určený k likvidaci armádních důstojníků a rotmistrů nepoddajných komunistickému režimu. Nebyli v něm uvězněni pouze příslušníci armády, kteří bojovali za druhé světové války na západní frontě, jak bychom se mohli logicky domnívat, ale i ti, co se do vlasti vrátili z východu. Nebyl táborem pracovním, byl to v podstatě tábor likvidační. Zpočátku se nepracovalo vůbec, později jen velmi málo. Osoby sem zařazené měly zosílený dozor z ozbrojených příslušníků StB, kteří se označovali jen krycími jmény.

V lednu 1949 vojenský komitét při ÚV KSČ^[1], ve složení K. Gottwald^[2], R. Slánský^[3], generálové L. Svoboda^[4], Š. Drgáč^[5], J. Procházka^[6], Vl. Drnec^[7] a B. Reicin^[8], rozhodl, že propuštění důstojníci budou internováni v pracovních táborech. Následně náměstek ministra národní obrany pro personální záležitosti brigádní generál Bedřich Reicin vydal 28. ledna 1949 tento rozkaz:

„Od 2. do 28. února 1949 provedte ve spolupráci s ministerstvem vnitra zpravodajské pátrání po důstojnících čs. armády, kteří byli od 25. února 1948 na základě rozhodnutí armádního poradního sboru^[9] nebo zvláštních rozkazů propuštěni (přeloženi do výslužby nebo zálohy, odesláni na zvláštní dovolenou, na dovolenou s čekáním).

Úkolem pátrání je:

- 1. Zjistit kolik důstojníků je zařazeno do pracovního procesu na přiměřených místech, kde neohrožují státní zájmy.*
- 2. Zjistit kolik a kteří důstojníci jsou zařazeni do práce, avšak na takových místech, kde ohrožují nebo by mohli ohrozit státní zájmy.*
- 3. Zjistit kolik a kteří důstojníci jsou sice zařazeni do pracovního procesu, ale jen fingovaně, na oko a kde, čím se ve skutečnosti zabývají.*
- 4. Zjistit kolik a kteří důstojníci vůbec nejsou zařazeni do pracovního procesu, ač a pokud k tomu měli vůbec více než tři měsíce času zjistit, kde se pohybují (toulají) a čím se zabývají.*

5. *Připravit zároveň se zjištěním ad 3) a 4) opatření k odevzdání těchto osob do tábora nucené práce, které pak provedete ve spolupráci s ministerstvem vnitra na můj rozkaz...*^[10]

Reičin, původně sportovní redaktor Rudého práva, byl ve své době jedním z nejobávanějších mužů. Po druhé světové válce neobvykle rychle postupoval od vojenské hodnosti štábního kapitána a funkce přednosta obranného zpravodajství až po divizního generála a náměstka ministra národní obrany. V nové funkci měl značný podíl na vzniku obludného systému nekontrolované a nepostizitelné manipulace s příslušníky československé branné moci. Nakonec, v důsledku rivality s novým ministrem obrany JUDr. Alexejem Čepičkou, se sám stal „obětí“ tohoto systému koncentrované moci, byl zatčen a v listopadu 1952 odsouzen v procesu proti „spikleneckému centru R. Slánského“ na základě smyšlených obvinění k trestu smrti.

Jistě nelze snižovat podíl generála Reičina na mírovském táboře, je však třeba si uvědomit, že s „případem Mírov“ přišli do styku i jiní – funkcionáři ministerstva národní obrany, vnitra, národní bezpečnosti i národních výborů. Tábor nucených prací Mírov byl záležitostí systému komunistického režimu více než jednoho člověka.

Citovaný rozkazem byl však dán impuls k pověstným akcím „D“ orgánům vojenské kontrarozvědky, Státní bezpečnosti i pracovníkům národních výborů pro aplikaci zákona č. 247/1948 Sb. z 25. října 1948, jenž zaváděl instituci táborů nucené práce. Do nich měly být na dobu tří měsíců až dvou let zařazeny osoby:

- osoby pravoplatně odsouzené podle zákona na ochranu republiky dle zákona č. 231/1948 Sb.,
- osoby, které **nespáchaly žádný trestný čin**, ale „*vyhýbají se práci nebo ohrožují výstavbu lidově demokratického zřízení ... a osoby, které jim to umožňují*“. Což prakticky znamenalo, že do TNP (táborů nucených prací) mohl být zařazen kdokoli.

Ministerstvo spravedlnosti po přijetí zákona navrhovalo, aby „*nejen ustanovení o TNP bylo zařazeno většinou do správního kodexu a aby v soudních zákonech byla stanovena možnost soudů rozhodnout o zařazení do TNP, nýbrž hlavně, že vůbec zařazení do TNP přichází v úvahu jen v případech, kdy podle správního trestního práva bude použito výjimečného ustanovení, že trest se zdvojnásobí. To přichází v úvahu pro vyložené nepřátele a rozvratné živly*“.^[11]

To prakticky znamenalo, že „dodání“ do TNP by bylo vázáno na celou řadu zákonných podmínek, především na to, aby se „pachatel“ dopustil „závažného administrativního deliktu“, pro nějž byl stanoven nejvyšší administrativní trest.

Tím měl být vyloučen „moment převýchovy“, a proto „*byla v podstatě zachována možnost dodání do TNP i po odpykání trestu za poměrně menší delikty, aby Národní výbory měly určitou volnost, ale samozřejmě podle usnesení předsednictva [Komunistické] strany [Československa], aby bylo upraveno řádně řízení*“^[12] V závěru důvodové zprávy k trestnímu zákonu správnímu bylo zcela jednoznačně uvedeno, že „**TNP budou napříště jen zařízením pro výkon trestu na třídním nepříteli**“.^[13]

K počátkům TNP Mírov v roce 1951 pracovník ministerstva vnitra Antonín Hecl vypověděl:

„*Asi v březnu 1949 jsem dostal příkaz od Josefa Baudyše^[14] a gen.[erála] Pavla^[15], abych našel nějaký tábor pro nižší nebezpečné chovance. Nabídl jsem bývalou donucovací pracovnu ve Znojmě. S tím nebyl s.[oudruh] Baudyš spokojen a navrhl, že by kompromisně vyjednal mezi ministerstvem spravedlnosti a s. Noskem směnu donucovací pracovny za část Mírova. Ministři s.[oudruh] Čepička^[16] a s. Nosek^[17] se o tom pak dohodli. Asi v polovici dubna jel jsem do věznice Mírov, kde bylo všechno projednáno s velitelem Mírova s. Červinkou a zadní trakt mně předán pro účel TNP.*“^[18]

Mírov, „německy Múrau, městys v severní Moravě, 6 km na severo-západ od svého okresního města Mohelnice“, uvádí Masarykův slovník naučný, „hrad kdysi mocný a zdaleka viditelný, jest od [roku] 1858 mužskou trestnicí, jež se nyní ruší.“^[19]

Autor hesla nemohl tušit, že za deset let nacisté hradní prostory opět zaplní a za dvacet let pak komunisté i svým táborem nucených prací, jehož velitelé však požívali jiné označení – „likvidační tábor“... Trestní ústav Mírov byl po druhé světové válce určen pro tresty delší než šest měsíců a pro retribuční vězně. Od jara 1949 do léta 1951 zde existoval i speciální vojenský TNP, poté Mírov sloužil k soustředování politických vězňů odsouzených za „protistátní zločiny“.

Vojenská kontrarozvědka krátce po vydání citovaného rozkazu sestavila seznamy vojenských osob, v nichž Reicin předem poznámkami označoval, na jak dlouho mají být do TNP zařazeny. Přitom měl tendenci zařadit každou osobu na plnou dobu, tj. na celé dva roky. Tyto „směrnice“ potom závazně platily nejen pro výkonné orgány, vyhodnocovací komise, tzn. pro vojenské osoby, které v těchto komisích v Praze přímo zasedaly nebo s komisemi mimo Prahu spolupracovaly.

V letech 1949–1950 bylo orgány vojenského obranného zpravodajství (OBZ) ve spolupráci s orgány Státní bezpečnosti (StB) provedeno celkem šest akcí „D“, Vzhledem k tehdejší formám práce OBZ: vyprovokované „nepřátelské činnosti“, neproověřených poznatků, získaných z archivů a od spolupracovníků, byli důstojníci, zařazení do akcí „D“, **postiženi v rozporu s tehdy platným právním řádem.**

„Bývalí“ vojáci z povolání byli bez soudního rozsudku, pouze na základě svévole (neexistovaly důvody, respektive důkazy ani k vykonstruovanému soudnímu procesu), „přikazování“ úředním příkazem do TNP Mírov.

Příprava jednotlivých akcí „D-1“ 20. dubna 1949, „D-2“ 22. září 1949, „d“ 10. listopadu 1949, „D-3“ 10. ledna 1950, „D-4“ 3. května 1950, „D-5“ 11. září 1950 – „zaměstnalo“ několik set příslušníků vojenské i civilní bezpečnosti.

Přednosta studijní skupiny 5. oddělení hlavního štábu podplukovník Antonín Horák 5. dubna 1949 požádal zástupce vedoucího odboru BA ministerstva vnitra (zástupce velitele StB) Bedřicha Pokorného^[20] o spolupráci StB při hromadném zatýkání bývalých důstojníků a jejich internaci v některém táboře nucené práce. Dohodli se na rozdělení úkolů i názvu razí: „Akce D“. Později byla pro zadržené vybrána jako „nejbezpečnější“ věznice v barokní pevnosti ze 17. století Mírov. Pokorný už 8. dubna předal krajským velitelům StB pokyny k zatčení důstojníků. Akce se měly uskutečnit ve všech krajích ve stejnou hodinu a veřejnost se o tom neměla dozvědět. Zatýkáci komando na jednoho důstojníka tvořili dva příslušníci StB a jeden zástupce OBZ, kteří současně měli vykonat v jeho bytě domovní prohlídku se zaměřením na „usvědčující materiály“ o styku s ilegálním hnutím nebo poúnorovými exulanty v zahraničí.

Zadržení i se zajištěným materiálem měli být eskortováni na příslušné krajské velitelství StB, kde na „usvědčené“ bude uvalena soudní vazba a o ostatních údajně měla „rozhodnout“ komise pro zařazování osob do TNP u krajského národního výboru (KNV). Návrhy na osoby, které měly být zařazovány do akcí „D“, prováděl na Hlavní správě OBZ plukovník Horák, administrativní stránku věci pak plukovník Rudolf Cílek. Konečný souhlas k zařazení do akcí „D“ dával Reicin a po jeho odchodu na MNO generál J. Musil.^[21]

Tehdy štábní kapitán Hlavín na krajském velitelství v Olomouci instruoval příslušníky SNB, určených pro strážní službu v TNP Mírov slovy: „V nejbližších dnech přijde větší počet třídních nepřátel a nebezpečných agentů z tak zvané akce „D“ do tábora Mírov.“

Nabádal je k ostrážitosti a žádal je o přísný výkon služby. Varoval, že „to budou lidé nebezpeční, všeho schopní a v každém případě musí být soudruzi ostrážiti!“.

Velitel TNP Oldřich Kohlíček (alias „Skála“) prohlásil vězni Josefu Dobešovi: „Budete říkat, že tyto metody jsou gestapácké, ale jsou účinné. A máme ještě jiné způsoby, jak s vámi zamávat!“^[22]

Uvedenými „třídními nepřáteli“ byli českoslovenští důstojníci a rotmistři. V poúnorové „očistě“ armády bylo k 31. prosinci 1949 propuštěno 57 generálů, 209 plukovníků, 511 podplukovníků, 634 majorů atd.; celkem 2965 důstojníků z povolání – v průběhu následujícího roku jejich počet vzrostl na 4835.^[23]

Zpravodajské a bezpečnostní složky komunistického režimu navrhly do TNP 440 bývalých důstojníků (z toho 14 generálů). V akci „D-1“ to bylo 98 „nepřátel“ – mezi nimi například aktivní příslušníci druhé odboje jako generál J. Hrabovský^[24], plukovník K. Střelka^[25], Cyril Novák,^[26] podplukovník František Fajtl^[27] a další. Do poslední „akce D-5“ potom byli zařazeni „bývalí“ důstojníci z Prahy-Dejvic jen proto, aby uvolnili byty pro jiné.

Oficiální zdůvodnění zařazení do TNP je možné rozdělit na tři základní skupiny:

1. „Provedeným šetřením bylo zjištěno, že jste osoba uvedená v § 2 odst. 1, písm. a) zákona č. 247/1948 Sb.“
2. „Zařazujete se do TNP, protože jste byl právoplatným soudním rozsudkem odsouzen pro trestné činy proti zákonu č. 231/1949 Sb.“
3. „Svým chováním poškozuje lidově demokratické zřízení, pronášíte pobuřující výroky, nezapojuje se do pracovního procesu“ apod.^[28]

Tyto tři typy „výměřů“ se používaly s malými obměnami, pokud platil zákon č. 247/1948 Sb. Dnem jeho zrušení 1. srpna 1950 byla vytvořena nová formule:

„Jmenovaný jest vinen tím, že nemá kladného poměru k dnešnímu zřízení..., čímž se dopustil přestupku podle § 127 tr. zák. správního. Protože pak jednáním odsouzeného byl projeven nepřátelský postoj k lidově demokratickému zřízení republiky a socialistické výstavbě republiky, bylo při stanovení trestu přihlédnuto k ustanovení § 12 odst. 3 zák. správního a obviněný se odsuzuje k trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců“.^[29]

Citovaný výrok byl nacyklostylován a doplňován pouze jménem a příjmením, identifikačními daty, a také bezduchými důvody. Přitom v důvodové zprávě k tehdy platnému trestnímu zákonu se zcela jasně konstatovalo:

„TNP budou napříště jen zařízením pro výkon trestu na třídním nepříteli.“ Skutkový děj nebyl zadrženým prokázán, v mnohých případech byl i promlčen a často i zcela vymyšlen. Také neměli vůbec žádnou možnost, aby se k obvinění vyjádřili, což samozřejmě dokumentuje praktiky zvláště nástrojů komunistického režimu, byť dobře zahalené v „socialistický právní řád“.

Podobně postupovaly i později zřízené komise pro podmíněčné propuštění vězňů v TNP Mírov podle nového trestního řádu. Tak například „bývalý“ plukovník J. Hájíček,^[30] který byl do TNP zařazen v akci „D“ na dva roky do TNP, byl krátce poté odsouzen podle § 7 zákona č. 231/1948 Sb. na devět měsíců odnětí svobody. Právě tato komise jej znovu zařadila na dva roky do TNP, protože „obviněný si odpykal trest devítiměsíční vazbou, a tudíž nemohlo být posouzeno jeho chování během výkonu trestu.“ (!)^[31]

Trestní nalézací komise ve skutečnosti nehledaly pravdu a právo, ale ve skutečnosti „rozhodovaly“ podle příkazů zástupce vojenské správy.

Odvolací komise pak všechna odvolání striktně zamítla, aniž by prověřila jejich pravdivost, jak potvrzuje i výrok její členky Mairové:

„Když ministerstvo národní obrany nechce z TNP Mírov nikoho propustit, aby si o tom rozhodovalo samo a není k tomu zapotřebí komise.“^[32]

Ale to už by nebylo „zachováno“ aspoň zdání formálního dodržování tehdy platného právního řádu.

O působení uvedené komise vypovídá jasně přípis z 5. prosince 1950 (č. j. 558/20 taj. 006-50) šestého sektoru Ministerstva národní bezpečnosti, adresovaný sekretariátu ministra národní bezpečnosti:

„... na základě dohody mezi MNO (generálem J. Musilem – pozn. VZ) a MNB (náměstkem K. Švábem^[33] – pozn. VZ) nemohou být z TNP propuštěny žádné osoby, jestliže s tím MNO nesouhlasí.“ V doložce průvodního dopisu se pak konstatuje, že generál Reicin nepovolil propuštění žádné osoby z Mírova.

Jednotlivá odvolání se vyřizovala se značným zpožděním, nebo také vůbec ne; jako např. v případě zpravodajského důstojníka podplukovníka B. Dítěte^[34] – až za sedm měsíců po jeho smrti došlo zamítavé stanovisko Ministerstva národní obrany...

Proti výslovnému ustanovení zákona byly do TNP Mírov zařazovány i osoby práce neschopné, ba i těžce nemocné. Tam se jejich zdravotní stav pochopitelně ještě zhoršil, někteří velmi krátce po svém uvěznění zemřeli – jako například generál J. Hrabovský, který zemřel ve „vojenské nemocnici“ v Olomouci; podobně skončil i podplukovník J. Souhrada^[35] a B. Dítě, aniž by jim byla poskytnuta sebemenší lékařská péče.

V dochovaném protokolu krajského velitelství SNB Praha Dítě uvedl, že je *„smrtelně nemocen, aby při zařizování byl brán na to zřetel...“^[36]*

O praktikách „socialistické zákonnosti“ jednoznačně vypovídá přípis majora Kudláčka z 8. června 1950:

„Dodatkem k vlastnímu č.j. 155 491/taj. – E- 1950 předkládám v příloze opis výměru, kterým byl zařazen plukovník na dovolené s čekáním Malár Ján do TNP na 12 měsíců.“

Po vynaložení všemožného úsilí a přesvědčování podařilo se přes všechna nepochopení konečně jmenovaného zařadit do TNP.

Mezi jiným po rozhodnutí komise 11. 5. 1950 o jeho zařazení do TNP byl plukovník Malár uznán nemocen a ponechán na zvláštním oddělení.

Teprve po mém zákroku, že je to nadržování, byl jmenovaný eskortován do TNP.“^[37]

Velitel TNP Mírov ostatně otázku zdravotní péče vězňů řešil skutečně svérázně, prohlásil, že *„žádné ošetření neexistuje“* (!), a tak v důsledku neposkytnutí nezbytné zdravotní péče zemřeli například generál Hrabovský,^[38] podplukovník Souhrada a další důstojníci.

O zařazení na seznamy akcí „D“ rozhodovaly často velmi rozporuplné okolnosti. Tak například akcí „D“ z 10. listopadu 1949 byli postiženi především předváleční zpravodajští důstojníci, zatímco „D-5“, provedená 11. září 1950, jak již bylo zmíněno, sledovala zcela prozaický cíl – uvolnit byty v Dejvicích!

Rázem tu byl „třídní nepřítel“, s nímž se „zacházelo“ také velmi různě ve smyslu rozkazu náčelníka vojenské kontrarozvědky generála J. Musíla: důstojníci starší padesáti let, kteří měli v Praze byt a byli „ochotní“ (!) se vystěhovat do místa určeného ministerstvem národní obrany, mohli být zproštěni zařazení do TNP. Např. „bývalý“ plukovník K. Budil měl v důvodech výměru uvedeno:

„Šetřením bylo zjištěno, že váš postoj k lidově demokratickému zřízení není sice kladný, ale s ohledem na věkovou hranici a pod podmínkou, že se ze svého bytu vystěhuje do místa, které vám bude určeno, komise rozhodla Vás propustit.“

Podobný přípis dostali i „bývalý“ generál F. Havel^[39]: *„Vzhledem k Vašemu zdravotnímu stavu a věku upouští komise od zařazení do TNP s podmínkou, že ze svého bytu z Prahy vystěhuje do místa, které Vám bude určeno.“*

Akcí „D“ se rukou nerozdílnou zúčastnily orgány jak Státní bezpečnosti, tak vojenské kontrarozvědky. Společně prováděly i výsledky zadržených osob a to mnohdy velmi hrubým způsobem. Tak například bývalého rotmistra Lva Šťastného při výsledku na okresním velitelství StB v Břeclavi za účasti příslušníků vojenské správy bili býkovcem přes paty, holá záda, pěstmi dostal do žaludku i obličej. V závěru protokolu o výsledku je „charakteristický“ dovětek, že *„byl sepsán bez nátlaku a dobrovolně“* (!) Po formální stránce bylo vše podle litery zákona, i když ve skutečnosti byly naplněny všechny znaky spáchání trestného činu – minimálně zneužití pravomoci veřejného činitele dle § 175, odst. 2, písm. c/ s trestní sazbou od pěti do deseti let!

Skutečně neblaze proslulou vyšetřující institucí bylo krajské velitelství StB v Olomouci, stejně jako orgány vojenské kontrarozvědky z Olomouce, Mladé Boleslavi, Prahy a další, jež se u výsledku bez inzultace vyslýchaného – např. Jeřábka, Mičkala, Smětala, Mužíka, Vasala, Lipperta, Gollera a řadě dalších osob – neobešly. Vyhlášeným v tomto smyslu se stal pověstný „domeček“ v Kapucínské ulici v Praze, jemuž neomezeně vládl štábní kapitán František Pergl (zvaný Suchá lípa).

Zcela nevěrohodně znějí tvrzení, že stranické a státní vedení neznalo situaci ve vyšetřovacích věznicích. Příkladem je událost, o níž psal generál vojenské justice dr. Jaroslav Kokeš v roce 1968:

„V roce 1950 západní rozhlas rozšiřuje o Domečku (tj. o věznicí v Kapucínské ulici v Praze; pozn. autoři) hrozné zprávy, západní tisk píše o mučení ve vojenské věznicí. Předsednictvo ÚV KSČ ustavilo komisi, která měla věc prošetřit. Začala pracovat na podzim 1950 pod vedením generála Ejemy^[40]. Zpráva této komise vyzněla takto: vše je v naprostém pořádku, zákony se dodržují a zprávy ze Západu jsou vyřazenou propagandou. Pachatelům zločinů se tedy podařilo nejen Ejemovu komisi, ale i vedení strany oklamat.“^[41]

K nejružnějším svévolnostem docházelo i při provádění domovních prohlídek, kdy byly zabavovány i věci osobní, jež neměly absolutně nic společného s vykonstruovanými (smyšlenými) „trestnými činy“, jako například vlastnictví rádia, hodinek, látek, obleků i prádla... Takovým způsobem byl postižen Jaroslav Hořínek, u kterého byly věci zabaveny bez přítomnosti manželky. Byt byl zapečetěn a matka se třemi dětmi se tam nesměla vrátit!

I podle tehdy platných zákonů jednalo se o porušení povinnosti veřejného činitele (§ 175 odst. 2 písm. c) s trestní sazbou od pěti do deseti let! Co to však bylo platné – komunistický režim přece nemohl narušit „mravní a politickou uvědomělost“ svých bezpečnostních orgánů.

Protokoly respektive veškerý písemný materiál jako usvědčující a důkazový prostředek, že se daná osoba byla „novému zřízení nepřátelská“; na místo věrohodných důkazů o jejich skutečném smýšlení a jednání, obsahovaly pomluvy, smyšlenky... Ve spisech je například uvedeno, že manželka Josefa Růžicky byla trestána soudem pro rozšiřování ilegálních letáků – ve skutečnosti se stýkala s důstojníkem, jehož manželka byla za podobnou činnost potrestána. Absurdní? V dané době jistě ne. Ve spisu vojenské kontrarozvědky ve věci Vašíček je uvedeno, že má bratra Tomáše, který vlastní 25hektarové hospodářství a který byl trestán pro černý obchod... ve skutečnosti jeho bratr měl jen 19hektarové hospodářství a za černý obchod byl potrestán jistý sedlák Tomáš.

Bohuslav Chudoba odešel na vlastní žádost do zálohy již v roce 1927 (!), přesto měl ve spise uvedeno, že jako nespolehlivý byl po únoru 1948 z armády propuštěn, že je „vykořisťovatelem“ a je zde „důvodné podezření, že se pokusil o ilegálně překročit hranice“. „Bývalý“ kapitán Hrabec jako stoprocentní invalida byl superarbitrován v roce 1945, ale ve spisech se uvádí, že byl z armády propuštěn pro nespolehlivost a řadu dalších dobových frází o jeho negativním postoji k lidově demokratickému zřízení. „Bývalý“ rotmistr Wolf měl v posudcích napsáno nejprve, že se „pokusil vloudit do KSČ“, podruhé, že „nejevil zájem o přihlášku do KSČ“.

Jen z těchto několika příkladů je zřejmé, že takzvané zpravodajské posudky byly tvořeny od zeleného stolu frázemi, bez relevantních důkazů a napsány lidmi, kteří často ani posuzovanou osobu neviděli, ale zato plnili plán! Výsledky sledování byly mnohdy smyšlené, například docela paušálně se uvádělo, že dotyčná osoba nepracuje a ani se o zaměstnání nestará, přesto, že byla i třeba již delší dobu zaměstnána...

K porušování „socialistické zákonnosti“ nedocházelo samozřejmě jen v průběhu vyšetřování, ale i při soudním líčení. Soudní znalci z oboru vojenského zpravodajství velmi často vypracovávali takové znalecké posudky a vydávali za státní tajemství skutečnosti, jímž nikdy nebyly. Například v procesu s „bývalým“ štábním kapitánem Najmanem znalec prohlásil při hlavním líčení v únoru 1950, že služební předpis A-I-1 je předmětem státního tajemství. Když se obviněný hájil tvrzením, že daný předpis lze volně koupit v tehdejší vojenském nakladatelství Naše vojsko, odpověděl znalec, že za rok to bude předpis určitě tajný!

Praxe předsedů vojenských senátů je zřejmá z následujících příkladů: plkl. JUDr. K. Vaš při hlavním líčení vysvětloval obviněnému kapitánu Š. Horáčkovi: „*Vy musíte být odsouzen, na Vás má zájem MNO, hlavně štáb 5. oddělení.*“ Major JUDr. Lord při líčení 7. února 1950 obviněnému poručíku Z. Jeřábkovému řekl: „*Skutková podstata § 7 zák. č. 231/48 Sb. není sice dána, ale od 5. oddělení mám nařízeno vám dát pět měsíců do jednoho roku.*“

Při dalším hlavním líčení odpovídal na dotazy „bývalého“ majora O. Nykodýma: „*Obhájce nepotřebujete, je to zbytečné – čas pro vás nemáme, venku jich čeká celá fronta – nehovořte, neboť je to zbytečné – dostanete čtyři měsíce, neboť tak to musí být.*“

Při hlavním líčení proti štábnímu kapitánovi R. Najmanovi jeden z přísedících obviněnému řekl: „*Nezáleží na tom, jestli je to státní tajemství, protože je rozkaz vás odsoudit.*“ Předseda senátu major JUDr. Hraba přísedícího opravil slovy, aby „*nepředbíhal událostem*“...^[42]

Tábor nucených prací na Mírově byl zřízen na základě dohody ministerstev vnitra a spravedlnosti a 5. oddělení hlavního štábu 22. dubna 1949 v jižní části mírovského trestního ústavu,^[43] kam byla dopravena část i „vyakčňených“ důstojníků a rotmistrů čs. armády. Vyčleněný prostor pro tábor, hrad z 16. století, jenž svého času sloužil jako klášter pro „neukázněné“ mnichy, byl malý, vlhký, jednotlivé místnosti byly přeplněny, nebyly světlé ani vzdušné, což neodpovídalo ani základním hygienickým podmínkám. Podobně vypadaly „pracovní místnosti“. Ze všech prostor se šířila neuvěřitelná zatuchlost... Hradby Mírova byly nyní ještě zpevněny a navíc obehnaný dvěma sítěmi ostnatých drátů.

Akce „D“

V letech 1949–1950 bylo orgány vojenského obranného zpravodajství (OBZ) ve spolupráci s orgány Státní bezpečnosti (StB) provedeno šest akcí „D“, v jejichž rámci byli do TNP Mírov zařazeni „bývalí“ důstojníci a rotmistři na základě návrhů 5. oddělení hlavního štábu (po reorganizaci Hlavní informační služby - HIS) a následně příkazů komise zřízené zákonem

č. 247/1948 Sb. Vzhledem k tehdejší formě práce OBZ: vyprovokované „nepřátelské činnosti“, neproověřených poznatků, získaných z archivů a od spolupracovníků byli důstojníci, zařazení do akcí „D“, postiženi v rozporu s tehdy platným právním řádem. „Bývalí“ důstojníci a rotmistři byli bez soudního rozsudku, pouze na základě svévolí (neexistovaly důvody, respektive důkazy k soudnímu procesu), „přikazování“ jen úředním příkazem do TNP Mírov.

Instituci TNP zaváděl zákon č. 247/1948 Sb. z 25. října 1948. Některé rezorty státní správy tohoto zákona zneužívaly, protože tábory nucené práce považovaly za výhodnou formu trestání občanů bez soudních rozsudků, pouze jen na základě úředního příkazu a z vůle státních úředníků či samosprávy. Nové příležitosti se samozřejmě chopil i likvidátor vojenských elit československé branné moci Bedřich Reicin.

„Přikazování“ vojáků do TNP bylo výsledkem akce „D“, jež se uskutečnila v několika fázích. V rozporu s tehdy platným právním řádem rozhodl v lednu 1949 vojenský komitét ÚV KSČ (pro formu připomínám jeho složení: K. Gottwald, R. Slánský, generálové L. Svoboda, Š. Drgáč, J. Procházka, Vl. Drnec a B. Reicin), že propuštění důstojníci budou také internováni v TNP. Iniciativy se ujal B. Reicin, který vybrané označoval značkami „D“, což znamenalo zahrnutí do akce, Dx“ a „d“ znamenalo, „nebude-li zjištěn trestný čin“, v každém případě nejméně zařazení do TNP. Je charakteristické, že Reicin z poslední akce „D-5“ vyškrtnal příslušníky KSČ. Velmi zřetelná byla tendence zařadit každou osobu na maximální výměru, tedy na dva roky.

Při zařazování „bývalých“ důstojníků a rotmistrů do TNP nejenom nehrály roli „třídní původ“ nebo politická příslušnost, ale ani zdravotní stav, jako například Matěj Solanský (člen KSČ od roku 1945), Klimeš (člen KSČ od roku 1947), tak i nemocní – Richard Květ, Stanislav Králíček, František Přerovský, Antonín Raichl, Jan Kohoutek, Miroslav Řepa, Hynek Býček, Oskar Prokop, Josef Řehulka, Vladimír Hrabec, Jan Jelínek a řada dalších, kteří již jako těžce nemocní byli do TNP určeni a za tamního „pobytu“ se jejich zdravotní stav značně zhoršil. Generál Jaroslav Hrabovský byl po krátkém čase převezen na uzavřené oddělení vojenské nemocnice v Olomouci, kde zemřel.^[44] Zpravodajský důstojník Bohumil Dítě podle protokolu, sepsaného na Krajském velitelství Státní bezpečnosti v Praze, uvedl, že je smrtelně nemocen. Po šesti týdnech, 27. února 1950, v TNP zemřel, aniž byl ošetřen lékařem. O nepřípustném nátlaku příslušníků 5. oddělení na trestní nalézací komise svědčí přípis majora Kudláčka z 8. června 1950 ve věci slovenského plukovníka Jána Malára:

„Dodatkem k vl. Čj. 155.491/Taj.- E-1950 předkládám v příloze opis výměru, kterým byl zařazen plk. Na dov. [olené] s ček. [aným] MALÁR Ján do TNP na 12 měsíců.

Po vynaložení všemožného úsilí a přesvědčování podařilo se přes všechna nepochopení konečně jmenovaného zařadit do TNP.

Mezi jiným po rozhodnutí komise 11. 5. 1950 o jeho zařazení do TNP byl plk. MALÁR uznán nemocen a ponechán na zvláštním oddělení.

Teprve po mém zákroku, že je to nadřžování, byl jmenovaný eskortován do TNP.“ ^[45]

Návrhy na osoby, které měly být zařazovány do akcí „D“, prováděl přednosta studijní skupiny 5. oddělení hlavního štábu plukovník Antonín Horák, administrativní stránku věci zajišťoval major Rudolf Cylek. Konečný souhlas k zařazení do jednotlivých fází akce „D“ dával Reicin a po jeho odchodu na post náměstka ministra národní obrany pro věci personální dle jeho pokynů generál Josef Musil.

„D-1“ byla provedena 20. dubna 1949 ve 22 hodin. 13 důstojníkům bylo sděleno trestní oznámení, 49 odvezeno do TNP Mírov a 30 propuštěno pro nemoc, anebo krajský velitel StB

venašel důvod je intervenovat. Ti byli na nátlak HIS opakovaně zatčeni v některé z další fáze akce „D“.

„D-2“ se uskutečnila 22. září 1949 a zatčeno bylo 103 důstojníků, z nichž 33 odesláno do TNP Mírov, ostatním bylo sděleno trestní oznámení.

Akce „d“ byla zahájena 1. září 1949 ve 20 hodin a postihla zpravodajské důstojníky, kteří působili u 2. (zpravodajského) oddělení hlavního štábu za první republiky či MNO v Londýně. Seznam tentokrát vypracoval zastupující přednosta studijní skupiny podplukovník Jaroslav Pavlíček, který jej vytvořil při „práci“ v akci „Lux“.

Po svém zatčení, 18. září 1950, při výslechu uvedl: *„... sestavený seznam důstojníků, kteří byli příslušníky Moravcova zpravodajského oddělení před válkou a za války. Tento seznam jsem odevzdal Musilovi, který ho odevzdal Reicinovi, který rozhodl, aby určité osoby z tohoto seznamu, všechny propuštěné z armády, byly protokolárně vyslechnuty ve vyšetřovací vazbě. Pro zakonspirování – aby ostatní zpravodajci tak brzo o tom nedozvěděli – mělo být, jako kamufláž pro jejich sebrání do vyšetřovací vazby použito akce „D“, tj. před zvláštní komisí měli být označeny za osoby, které se štítí práce, anebo nemají kladný poměr k lidově demokratickému zřízení a mají být zařazeny do TNP. Se seznamem osob, které určil Reicin, bylo jich asi 15, jsem odešel ke Švábovi^[46] na ministerstvo národní bezpečnosti. Šváb s Reicinovým návrhem souhlasil a nařídil Státní bezpečnosti, aby provedla zajištění Reicinem určených osob. Státní bezpečnost dopravila tyto osoby do věznice soudu v Mladé Boleslavi, jejíž část byla pro tento účel přepuštěna ministerstvem spravedlnosti.“^[47]*

Výslechy byly často prováděny velmi hrubým způsobem. Například bývalý rotmistr Lev Šťastný byl příslušníky okresního velitelství státní bezpečnosti v Břeclavi za přítomnosti příslušníků vojenské správy bit býkovcem přes paty, holá záda, pěsti do žaludku a obličeje. Protokol byl nepravdivý a podpis na něm vzhledem k týrání vynucený, přitom v jeho závěru byla pokrytecká a nepravdivá doložka, že „protokol byl sepsán bez nátlaku a dobrovolně“ a že „jmenovaný si je vědom následků krivé výpovědi“. (!) Pověstnou vyšetřující institucí bylo krajské velitelství Státní bezpečnosti v Olomouci, a také vojenské orgány obranného zpravodajství z Olomouce, Mladé Boleslavi, Prahy aj., kteří se u výslechu bez inzultace vyslýchaných neobešli. V tomto směru byl pověstný zejména pražský tzv. Domeček v Kapucínské ulici.

Odtud byli zatčení eskortováni k jednotlivým výslechům do Ruzyně. V srpnu 1950 bylo v důsledku důkazní nouze rozhodnuto, že „bývalí“ zpravodajští důstojníci nebudou stíháni za svou činnost ve druhém odboji, ale budou internováni v TNP, mimo 16, kteří byli odsouzeni ve vykonstruovaných procesech k trestům odnětí svobody podle zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratického zřízení.

„D-3“ byla provedena v noci z 10. na 11. ledna 1950 a do TNP Mírov bylo odesláno přes sto důstojníků, ostatní byli odsouzeni podle zákona č. 231/1948 Sb. Její přípravou byl koncem prosince 1949 opět pověřen podplukovník Pavlíček. Generál Musil tradičně politicky zhodnotil tuto akci, mluvil o „zostřujícím třídním boji“, o „potlačení třídního nepřítele“ v duchu závěrů IX. sjezdu KSČ, že „z nejvyšších míst strany a vlády bylo rozhodnuto, aby 5. oddělení společně s ministerstvem národní bezpečnosti provedlo tuto akci“.

Pavlíček v protokole z 18. září 1951 celkem podrobně popsal praxi na studijní skupině HIS od října 1949 do dubna 1950, kdy zastupoval plukovníka Horáka, takto: *„... docházely na skupinu spisy o propuštěných důstojnících, které byly už předem Musilem označeny písmenem „D“. Podle Musilova rozkazu tyto spisy musely nejdříve projít referátem „armáda“, kde byla provedena jejich evidence a potom byly postoupeny referátu A-1 mjr. Cylekovi, kde byly rezervované do bu-*

doucí akce „D“. Při vydávání rozkazu Musil mi tehdy nařídil, že administrativní práce, spojené s akcí „D“ provede mjr. Cylek. Nařídil mi, abych ze spisů mjr. Cylka označených „D“ byl udělán lístkový seznam s údaji ve spisech obsažených a doplněný výtahem z osobních spisů z referátu „armáda“, který měl v té době mjr. Sedmík. Dále nařídil, aby byl poslaný [vojenským] okruhům rozkaz, podle kterého měly poslat 5. oddělení seznam osob s odůvodněním, které oni navrhuji do akce „D“. Podrobné instrukce o účelu a provádění akce „D“ dostali velitelé okruhů 5. oddělení a příslušní funkcionáři přímo od Musila ústně při uplynulých akcích.

Když byly seznamy hotové, donesl jsem je Musilovi a pamatuji se, že tento doplnil několika osobami, které měl ve svých poznámkách. Po tomto doplnění mi nařídil, seznam donést Reicinovi. Reicin seznam prohlédl a na jednotlivé lístky psal své rozhodnutí, tj. ano, nebo ne. V kladném případě se pamatuji, že označoval ty osoby, které mají být po určení komisí do TNP vzaty do vyšetřovací vazby v akci Lux, dále „Dx“ osoby, které měly být určeny do TNP v každém případě, jak bude nedostatek podkladů pro trestní oznámení a osoby označené „D“, o kterých se mělo jednat podle rozhodnutí komise. Od Reicina jsem tento seznam odnesl zpět k Musilovi, který ho prohlédl a nařídil, aby podle rozhodnutí Reicina byly sestaveny zvláštní seznamy pro jednotlivé okruhy podle krajů. Dále mi Musil nařídil, abych zašel na ministerstvo národní bezpečnosti k Švábovi a ujistil od něho, že akce bude provedena 10. 1. 1950, že je třeba, aby Musil určil jednoho orgána 5. oddělení do komise a aby bylo provedeno společně s velitelem KV-StB Praha materiální zajištění akce. ...^{48]}

Spisy propuštěných důstojníků však často obsahovaly celou řadu nevěrohodných až nepravdivých informací nejrozumnějších důvěrníků, často tvořených od zeleného stolu a skládajících se z ideologických frází bez konkrétních poznatků. Výsledky „sledování“ bývaly mnohdy smyšlené a příslušníci obranného zpravodajství pověřeni sledováním nezkovali skutečný stav věcí, jen paušálně uváděli, že daná osoba nepracuje a ani se o zaměstnání nezajímá, přestože byla i delší dobu zaměstnána, pracovala dobře a v samosprávě nebylo proti ní námitek. Například „bývalý“ poručík Michal Opačko byl od propuštění z armády až do svého zatčení zaměstnán po dobu 22 měsíců; nejdříve manuálně a později jako účetní v Masně, podobně jako „bývalý“ major Karel Čáp, který pracoval 23 měsíců jako úředník u firmy Chirana v Praze; „bývalý“ štábní rotmistr František Kypřina byl potom 24 měsíců zaměstnán jako řidič.

V rámci „D-4“ z 3. května 1950 bylo do TNP Mírov odesláno přes 40 důstojníků.

Ojedinelá akce „D-5“ byla zahájena 11. září 1950 ve 2 hodiny v noci a měla zcela „prozaické“ důvody – propuštění důstojníci bydlící v Praze-Dejvicích měli především uvolnit své byty pro armádu. Tuto skutečnost potvrzuje fakt, že osoby označené „D“ starší 50 let byly ve smyslu rozkazu generála J. Musila, které měly být v Praze a které byly ochotny se z Prahy vystěhovat do místa, jež jim bude ministerstvem národní obrany určeno, mohly být zproštěny od zařazení do TNP.

Například „bývalý“ plukovník Karel Budil měl v důvodech výměru napsáno: „Šetřením bylo zjištěno, že Váš postoj k lid. dem. zřízení není sice kladný, ale s ohledem na věkovou hranici a pod podmínkou, že se ze svého bytu vystěhujete do místa, které Vám bude určeno, komise rozhodla Vás propustit.“^{49]} „Bývalý“ generál František Havel měl ve výměru uvedeno toto: „Vzhledem k Vašemu zdravotnímu stavu a věku upouští komise od zařazení do TNP s podmínkou, že se ze svého bytu z Prahy vystěhujete do místa, které Vám bude určeno.“^{50]}

Opět tedy po formální stránce byla naplněna litera zákona, ovšem odvrácená strana těchto výměrů měla kruté osobní důsledky pro rodiny „bývalých“ vojáků, když museli opustit své dosavadní domovy bez adekvátní náhrady. Vždy se stěhovali na své náklady a při permanent-

ním nedostatku bytů byly jim v rámci „převýchovy“ či „zostření třídního boje“ přiděleny ty nejhorší, jež byly pod úrovní „dělnické třídy“.

Tentokrát postihla „pouze“ pražské důstojníky, aby jejich rodiny mohli být „legálně“ vystěhovány z bytů. Ministr národní obrany JUDr. A. Čepička „svolil“, aby nebyli internováni důstojníci starší 50 let, kteří sami uvolní své byty a vystěhují se z Prahy na určené místo. Pražská vojenská posádka akcemi „D“ (vystěhováním nebo zabavením majetku po odsouzení) získala celkem přes 2000 bytů.

„Bývalí“ důstojníci i rotmistři byli zatýkáni obvykle v noci dvěma příslušníky Státní bezpečnosti s jedním příslušníkem obranného zpravodajství v předem stanovených dnech. Následovaly domovní prohlídky, při nichž docházelo k hrubostem a další svévoli, protože byly kromě věcí „pocházejících z trestných činů“ zabaveny i látky, rádia, obleky, prádlo pro osobní potřebu zatýkájících komand. Například u Jaroslava Hoříňka byly zabaveny věci bez přítomnosti manželky, která se starala o tři děti a navíc byt byl zapečetěn, takže se do něho nemohla vrátit... Leopardu Nedvědovi byla v bytě zabavena pracovní knížka, jež byla příslušníky Státní bezpečnosti roztrhána a vyhozena přede dveře bytu.

Zatčený byl, případně i se zabaveným materiálem, dopraven na příslušné velitelství Státní bezpečnosti, kde byl „zatýkácími orgány“ proveden výslech. Po kratší nebo také delší době vazby byl zatčený předán soudu nebo dopraven přímo do TNP. Celkový počet postižených akcí „D“ byl 263 osob, kterým byla protiústavně omezena deklarovaná svoboda, za činy, jež nebyly ani tehdy trestné. Ústava sice umožňovala omezovat osobní svobodu, avšak jen zákonem, proto také byl 25. října 1948 přijat zákon č. 247 o táborech nucené práce, ale jednalo se opět jen o zcela formální naplnění „socialistického právního řádu“ a částečně k „uklidnění“ veřejnosti, jak je v Československu dodržována a ctěna ústava. Ve skutečnosti státní aparát nedodržoval ani vlastní – lidově demokratické – zákony, což bylo později, v letech 1951–1952, vykonstruovaně zdůvodněno „škůdcovskou a zrádcovskou činností Reicina“.

Poměry v TNP Mírov

„Bývalí“ důstojníci a rotmistři měli zvláštní, velmi přísný režim, nedodržující ani v březnu 1950 předsednictvem ÚV KSČ schválené jednotné táborové řády – základní táborový, stanovy táborové samosprávy, pracovní, domovní a disciplinární řád – jež vstoupily v platnost v polovině téhož roku. V prosinci pak velitelství Státní bezpečnosti vydalo pro TNP ještě směrnice: pro správu, pro mravně politickou osvětovou výchovu, pro zdravotnickou službu, kázeňský řád a základní táborový řád. Velení i jednotlivým dozorcům však umožňovaly široký a poměrně volný výklad, jehož důsledkem byla poměrně nevázaná volba nejen v používání trestů. Naproti tomu vězeň stál proti jejich zvůli naprosto bezmocný a bezbranný.

Druhý velitel tábora štábní strážmistr Oldřich Kohlíček (alias „Skála“)^[51] byl mistrem v psychickém nátlaku, teroru a vytváření hřbitovní atmosféry. Internované oficiálně označoval za „chovance“. Později tvrdil, že „v roce 1950 osobně referoval Reicinovi, že podle toho, jak sám vězně poznal, je tam asi padesát procent důstojníků opravdu reakčních a jen třicet procent, kteří tam rozhodně nepatří!“^[52]

Rada osob jako kapitán Miroslav Pich-Tůma,^[53] O. Kohlíček, Čestmír Carbol (zástupce velitele) i jiní označili TNP Mírov za **tábor likvidační**. V tomto smyslu byla instruována jeho samostatná ostraha, podřízená ministerstvu vnitra, později pak ministerstvu národní bezpečnosti,^[54] a **v tomto smyslu s „bývalými“ vojáky také jednala.**

Kohlíčkovu oblíbené heslo – „Osm hodin služby, osm hodin zápasu s třídním nepřítelem“ – se promítlo do jeho „uvítacích“ projevů:

„Budete říkat, že tyto metody jsou gestapácké, ale jsou účinné. A máme ještě jiné způsoby, jak s vámi zamávat!“^[55]

Ostraha byla zvlášť pečlivě vybraná, každý její příslušník byl od jiného útvaru Sboru národní bezpečnosti, aby se navzájem neznali a nikdo z nich ani netušil kam bude odvelen. Mezi sebou se oslovovali jen křestními jmény, příjmení jim zůstala utajena.

Tak se stalo, že se mezi nimi ocitli i slušní dozorcí, na jejichž pomoc vězni nikdy nezapomněli. Například Evžen Gazda v roce 1968 připomněl jednoho „sympatického“ mladého dozorce. *„Jako jeden z mála se nám představil příjmením – Kaňka z Pelhřimovska. Vyznal se nám, že to vše nese jako hrozné osobní neštěstí. Říkal, že se za to stydí. Nosil nám na celý cigarety a léky a sem tam vynesl dopis. Rádi bychom mu tímto poděkovali. Slušně se choval také štábní rotmistr Zeman. Starší příslušník Sboru národní bezpečnosti, říkal, že sloužil u Hradní stráže.“^[56]*

Někteří příslušníci ostrahy – jako František Markvart – na vlastní žádost odešli, protože tato služba odporovala jejich svědomí a v dané chvíli neměli jinou možnost protestu proti nelidským poměrům v TNP Mírov, kde byl neobyčejně ostrý režim i pro ostrahu. Bylo jim jednoduše řečeno: *„Bud'to to tady budete dělat, nebo půjdete...“*. Nikdo z nich sice nevěděl kam, ale asi po dvouměsíční internaci (ovšem s poměrně výsadním postavením) nechvalně známého kapitána Miroslava Picha-Tůmy, bylo zřejmé, že by se mohli ocitnout i oni mezi strážnými „chovanci“ tábora.

Věznění důstojníci a rotmistři byli od první chvíle vystaveni krutému týrání a hladovění. Trpěli zimou a především beznadějí, již byli vystaveni opuštěním svých rodin, ponižováním, zacházením jako s největšími zločinci, nemluvě o urážkách často až negramotných příslušníků Státní bezpečnosti a obranného zpravodajství, kteří jim předváděli, co vše si mohou vůči nim dovolit.

Na Mírově se velmi přísný režim mírně zlepšil až na podzim 1950. „Bývalí“ vojáci zůstávali v prvních měsících zavření v celách bez možnosti jakékoliv činnosti (nesměli číst, ani hrát společenské hry), tedy ani placené práce, přičemž za „pobyť“ v TNP museli platit. Až v roce 1950 byla zavedena „domácká výroba“ – pro firmu Logarex – vyráběli dřevěné metry a pro Oděvní průmysl Prostějov dělali vycpávky do šatů, tedy práci tak mizerně placenou, jakou nikdo v „civilu“ nechtěl dělat.

Bídne životní podmínky a deprese nezůstaly bez vlivu na zdravotní stav internovaných. Vězni zpočátku také nesměli dostávat balíky, nesměli psát rodinám, neměli povoleny návštěvy a trpěli dalšími zostřujícími prostředky svévolné represe „ostrahy“. Některí strážníci, zvláště po příchodu z hospody, se šli vyřadit a vybit na cely. Stávalo se, že později povolený první balík od rodiny, jež je posílaly s nemalými oběťmi, byl před vězňem rozšlapán. Někdy si příslušník ostrahy nebo Státní bezpečnosti či vojenské správy, provádějící zde šetření, vybil své sadistické choutky. Kohlíček občas nařídil střílet nepravidelně ostrými náboji ze samopalů. Sám se společně s Carbolem (alias Mirek) dopouštěl brachiálního násilí na vězňích.

Například když byl do tábora dopraven veterinář Vavřina a pozdravil ve vstupní kanceláři pozdravem „Dobrý den“, Carbol mu dal dvě facky se slovy: *„Ty svině, ty bestie, ty neumíš zdravít?“* Za pozdrav „Čest práci“ pak Vavřina dostal deset facek se slovy: *„Abys věděl, jak máš zdravít po druhé.“* Kohlíček při prezentaci v kanceláři se značnou oblibou říkával: *„Odtud vede jenom jedna cesta a to támhle“* – při čemž ukazoval na vězeňský hřbitov.

Dva příslušníci vězeňské správy při výslechu bývalého velitele Hradní stráže podplukovníka Cyrila Nováka insultovali takovým způsobem, že zůstal ležet v bezvědomí, „hrál všemi barvami a hlavu měl velmi otekou“.^[57] Strážmistr Sboru národní bezpečnosti Oldřich Gilar (alias Nanuk) „bývalého“ rotmistra Wolfa, který byl při osobní prohlídce svlečen do půlky těla, zmlátil a ještě mu dupl vysokou koženou botou na bosou nohu. Podplukovník Antonín Kostrhún, který byl 55% invalidou, byl Gilarem inzultován takovým způsobem, že mu vyrazil čtyři zuby a při vstupní prohlídce byl udeřen nějakým předmětem do páteře, což u něho zanechalo trvalé následky. Kapitán František Stýblo po podobném jednání neslyšel na jedno ucho a měl poraněné oční víčko.

Příslušník druhého zahraničního odboje na Západě i Východě podplukovník Josef Řehulka přijel na Mírov pro tříměsíční samovazbě v Mladé Boleslavi. Po svléknutí do naha a prohlédnutí šatů jej převzal „Možjiš“ k další osobní prohlídce. Ten mu sadistickým způsobem prohledal konečník, údajně hledal moták. Řehulka odešel zkrvácený do cely s bolestivou „památkou“, což bývalo zcela běžnou praxí při příjmu nových přírůstků „chovanců“.

Někteří, zvláště mladší, se zmožili i na odpor. Například když Kohlíček chtěl na samotce tlouci bývalého příslušníka 1. čs. armádního sboru v SSSR poručíka Ivana Bistranina. Ten v sebeobraně hodil na Kohlíčka rozpálená kamínka.^[58]

Když se vězni poprvé dostali na brigádu na poli, pokusil se major Antonín Petrák o útěk. Pronásledování se ujali tři mladí dozorcí.

„Jeden se jmenoval Mírek, ale nebyl to Karbol, druhý Vlastík, Slávek. Stříleli po Petrákovi. Asi po kilometru ho dohnali a nelidsky tloukli. Použili tomu pažby samopalů a zásobníky. Pak tam byl dozorce beze jména, říkali jsme mu Bacil,“ vzpomínal později Markvart, ač se akce nezúčastnil.

„Patřil mezi nejkrutější a zvláště se vyznamenal na malém civilistovi Blahovi, který na protest proti bezdůvodnému věznění držel hladovku. Bacil s několika dalšími ho řadu dní po sobě nelidsky tloukli opasky.“^[59]

Tradice mlčky přiznávala vězni, nota bene důstojníkovi, právo na útěk. Ten nebyl až do existence „socialistického právního řádu“ pokládán za trestný čin. Vězeň, pokud na útěku nespáchal jiný trestný čin, nebyl stavěn ani před soud a byl potrestán pouze disciplinárně! V rámci „socialistické zákonnosti“ byl útěk vězně stíhán jako „maření výkonu úředního rozhodnutí“ dle § 171 trestního zákona.

Lékařská péče

Po dlouhé počáteční měsíce vězni neměli vůbec žádnou lékařskou péči. Lidé umírali bez jakékoliv pomoci. Později byl „lékařem“ v TNP Mírov ustanoven na doživotí odsouzený brněnský Němec SS-man MUDr. Sekanina, který při nedostatku léků a jiných zdravotních potřeb neprojevoval příliš zájmu o zdravotní stav „svých“ pacientů.

Podplukovník J. Řehulka v roce 1968 zavzpomínal nejen na příjem v TNP, ale i téměř pěti-měsíční pobyt na „nemocničním“ oddělení TNP Mírov. Kohlíček na něho měl zařvat: „Ty kurvo, zubní kartáček, ručník, mýdlo a plav dolů, já z tebe tu nemoc vyženu!“ A tak se ocitl „v podzemní cele. Malým okénkem pronikalo do temnice světlo. Byla to zpřísněná izolace? Pak přišli ještě pplk. Ševčík a plk. Kostrhún. Celu nám Kohlíček uzamkl těžkým zámek a zapečetil tak, aby ani bachaři neměli k nám těžce nemocným přístup! A nad celou byl emblém „Červeného kříže“. Později nám přece dovolil, aby nás mohl navštěvovat kamarád E. Š., který nám poskytl prášky

a hlavně morální útěchu. Přesto však pplk. Kostrhún duševně nevydržel a Mírov naň zapůsobil tak, že se ihned po svém propuštění (léto 1951 – VZ) do Brna zastřelil...“^[60]

Zmíněné uzavřené oddělení Vojenské nemocnice v Olomouci neodpovídalo ani dobovým hygienickým podmínkám. V suterénní místnosti v roce 1951 leželo sedm těžce nemocných pacientů – například Otakar Mezer s otevřenou TBC plic, Přerovský s rakovinou střev, kteří nemohli být ani po rozhodnutí o jejich propuštění vzhledem k vážnému zdravotnímu stavu opustit nemocniční lůžka.

I tak se v praxi realizovala takzvaná socialistická zákonnost, přestože zákon č. 247/1948 Sb. připouštěl při zařazování do TNP jen práce schopných lidí. Přitom od jeho zřízení v dubnu až do července 1949 se vůbec nepracovalo. Později byla v zatuchlých prostorech zavedena výroba vycpávek, metrů a podobných věcí, přesto „možnost výdělku“ neměli všichni. Ještě v dubnu 1951 padesát vězňů nepracovalo vůbec, a tak se mnozí nich „zadlužili“ za své věznění u správy TNP částkou přes 10.000,- Kč, kterou museli ministerstvu národní bezpečnosti, respektive ministerstvu vnitra, zaplatit.

Komise pro TNP Mírov

Mírovským vězňům k jejich propuštění paradoxně napomohlo zasedání ÚV KSČ ve Vladislavském sále Pražského hradu 21.-24. února 1951, jež na základě vykonstruovaných obvinění vyloučilo ze strany některé vedoucí činitele (M. Švermová, O. Šling). Někteří českoslovenští komunisté byli spokojeni, konečně měli své „velké spiknutí“, z něhož oni sami zatím vyšli se zdravou kůží. Doufali, že touto daní hon na čarodějnice ve vlastních řadách skončil, avšak po „šlingovštině“ je ještě čekala „slánština“ i „slovenský buržoazní nacionalismus“.

Především rodiny mírovských vězňů tehdy začaly vysokým státním úřadům i jednotlivcům zasílat žádosti, v nichž poukazovaly na špatné poměry v TNP Mírov, a zejména pak na skutečnost, že většina z nich je v táboře protizákonně držena delší dobu než stanovily výměry „lidové“ správy. Díky vzrůstající revnivosti mezi ministrem národní obrany a jeho ambiciózním náměstkem B. Reicinem se JUDr. A. Čepička chopil příležitosti a dal pokyn k vytvoření zvláštní komise k přezkumu, zda jsou v TNP Mírov zařazeny a drženy osoby oprávněně či neoprávněně.

Komise po schválení zahájila svoji činnost 27. března 1951. Jejím předsedou se stal kapitán JUDr. Jaromír Buršík z Hlavní soudní správy MNO a členy: mjr. Rudolf Cylek z velitelství vojenské zpravodajské služby, který před tím připravoval podklady pro jednotlivé fáze akce „D“ (!); snad proto byl 4. května 1951 odvolán, byť i následně pro komisi zpracovával podklady a na jeho místo oficiálně nastoupil další bývalý příslušník 5. oddělení hlavního štábu major Karel Paul (odvolán 1. června 1951), z ministerstva národní bezpečnosti nadporučík Ladislav Čadek a poručík Zdeněk Koudela z Hlavní soudní správy MNO; zapisovatelkou byla strážmistryně Alena Polívková z MNB.

Komise samozřejmě nepřekročila stín „socialistické zákonnosti“, jak o tom vypovídá její plán činnosti. Předložený písemný materiál Hlavní informační služby a MNB si rozdělila na tři části:

1. *Osoby zařazené na dobu 24 měsíců, kterým skončila doba zařazení koncem dubna 1951 včetně;*
2. *Osoby zařazené na dobu kratší, které jsou však v TNP drženy již přes zákonnou dobu, stanovenou výměrem;*
3. *Osoby, které dosud nemají zákonnou dobu stanovenou výměrem prošlou.*^[61]

Zda byl někdo v TNP držen oprávněně však posuzovala především z hlediska „třídní spravedlnosti“ a z hlediska „třídního zájmu lidově demokratického zřízení bylo jeho zařazení do TNP oprávněné“ (!) Komise zjistila, že z 255 osob zařazených v TNP Mírov a 8 osob zařazených mimo TNP, tedy z 263 osob bylo shledáno 197 neoprávněných a 65 oprávněných zařazení, přičemž u Theodora Gollera se nevyjádřila, protože navrhla jeho případ přešetřit.

„Třídní spravedlnost“ se projevila i v dalších statistikách:

„Třídní původ chovanců:

Z celkem 263 případů pochází

*83 osob z rodiny dělnické,
18 osob z rodiny drobného rolníka,
13 osob z rodiny středního rolníka,
18 osob z rodiny zřízence,
39 osob z rodiny drobného živnostníka,
88 osob z rodiny měšťácké,
4 osoby z rodiny vesnického boháče.*

Politická příslušnost:

Před únorem 1948 byli organizováni:

*KSČ 3
nár. soc. 53
soc. dem. 24
lidovců 13
bezpartijních 170*

Po únoru 1948 byli organizováni:

*KSČ 56
ČSS 4
lidové / bezpartijních 203*

Zaměstnání před zařazením do TNP:

<i>Manuelně pracovalo</i>	<i>51 osob</i>
<i>v administrativě</i>	<i>125 osob</i>
<i>zatčeno z činné služby voj. [enské]</i>	<i>9 osob</i>
<i>živnost provozovaly</i>	<i>3 osoby</i>
<i>částečné zaměstnání</i>	<i>4 osoby</i>
<i>krycí zaměstnání</i>	<i>4 osoby</i>
<i>bez zaměstnání, včetně nemocných apod.</i>	<i>67 osob”^[62]</i>

Otázka „zaměstnání“ byla pro prověřovací komisi důležitým zjištěním při posuzování oprávněnosti nebo neoprávněnosti zařazení jednotlivých osob do TNP. Tím se však současně dostala do určité pasti, protože musela vzít v úvahu nařízení generála J. Musila, že vojenské osoby propuštěné z armády se mohly zapojit do pracovního procesu jen prostřednictvím umisťovací komise MNO.

Ta se příliš nesnažila, aby pomohla „bývalým“ vojákům, protože maximálně jen 10 % pracovních míst bylo získáno na její doporučení. Nejspíš v tom byl i úmysl, aby bylo možné „bývalé“ vojáky snadněji přikázat „jako práce štitíci“ do TNP, což mělo i druhou stranu mince, protože u těchto lidí nebyla posílena důvěra k poúnorovému státnímu zřízení v Československu. Proto diferenciací až pěti měsíců od doby dání na dovolenou s čekáním do zapojení pracovního procesu v civilu se nestala měřítkem pro „oprávněnost“ k zařazení do TNP. Ostatně konkrétní doporučení umisťovací komise MNO v praxi nemělo valného významu, protože

„bývalí“ vojáci na těchto adresách zaměstnání zpravidla nedostali. Vzhledem k tehdejší pravomoci i konexím vojenského obranného zpravodajství, nečinilo mu žádné problémy, toto zajistit. Umisťovací komise MNO pak především doporučovala úřednická místa, což bylo poněkud v rozporu s komunistickou tezí o převýchově lidí manuální prací, pravidelně řemeslnou a nejraději nádenickou! Ve skutečnosti se tedy jednalo o akt politické perzekuce, jímž se měli „přeškolit“ vesměs „nespolehliví“ a „nestraníci“.

Mnozí z „bývalých“ vojáků si krátce po propuštění z armády našli sami zaměstnání, i bez souhlasu nebo s dodatečným, milostivým souhlasem umisťovací komise MNO. Například „bývalý“ praporčík Vojtěch Růžička pracoval jako údržbář u Československého rozhlasu a ve svém posudku od zaměstnavatele měl uvedeno, že *„jest velmi dobrý pracovník a zejména dobře se projevoval ve skupině Revolučního odborového hnutí, kde byl zvolen do výboru“*. Praporčík Jakub Malý začal pracovat jako pomocný dělník u Československých státních statků a „bývalý“ major Bohumil Fířt se stal pomocným dělníkem a *„kromě toho odpracoval 120 hodin na brigádách“*. Ovšem nic jim to nebylo platné, protože i oni byli jako „štítící se práce“ zatčeni a dopraveni do TNP Mírov.

Umisťovací komise MNO však i svojí „liknavostí“ ovlivnila osudy „bývalých“ vojáků. Někteří z nich si opět našli sami zaměstnání, ale čekali na svolení umisťovací komise, aby mohli nastoupit do práce. Například „bývalý“ major Karel Juchelka, který měl vyřízenou žádost o zaměstnání jako elektrikář, nenastoupil do zaměstnání, protože schválení umisťovací komise mu nebylo doručeno. Josefu Černíkovi potom umisťovací komise neschválila dlouhodobou uhlennou brigádu, aniž by mu zajistila jiné zaměstnání. „Bývalý“ major Oskar Prokop, který se spoléhal na umístění od komise, nedostal vůbec žádnou nabídku.

Prověřovací komise pro TNP Mírov z „rozhovorů“ s vězni zjistila, že většina z nich před příslušnou krajskou trestní komisí pro zařazování do TNP vůbec nebyla a pokud byla, bylo jim jen oznámeno, že se zařazují do TNP. V podstatě až do akce „D-4“ měla většinou za člena příslušníka vojenské správy. Například v akci „D-3“ předsedal komisi č. 1 v Praze příslušník obranného zpravodajství podplukovník Horák a členy byli vrchní strážmistr Vilém Pšenička a štábní strážmistr Josef Závodný.

Horák, jak už bylo zmíněno, na 5. oddělení hlavního štábu připravoval seznamy „bývalých“ vojáků pro většinu akcí „D“, proto nepřekvapí, že jako předseda komise měl u každého zajištěného předem přesně vyznačeno, na jak dlouho má být každý jednotlivec zařazen písmeny, jež používal sám B. Reicin: „D“, „Dx“ a „d“. V případech nejjasnosti či nesouhlasu členů komise s určením jednotlivce do TNP předseda komise se telefonicky „dotazoval“ na 5. oddělení hlavního štábu. Zajištěný „bývalý“ voják se tak ocitl v kruhu, z něhož nebylo úniku, protože vše mělo pod kontrolou vojenského obranného zpravodajství.

O charakteru podplukovníka Horáka dostatečně vypovídá jeho chování v příkazovací komisi. Mezi „bývalými“ vojáky měl mnoho „známých“, a protože si nepřál být poznán, tak se velmi často vymlouval, zvláště při podpisování výměrů, že je nemocen. Nepřekvapí proto, že důvody uvedené ve výměrech musela i prověřovací komise pro TNP uznat jen za „formální“, aniž by však z toho vyvodila právní důsledky pro jejich autory. Např. Antonín Rektor byl po odpykání soudního trestu odvezen na Mírov, a teprve od své manželky se dozvěděl, že tam byl zařazen na 18 měsíců. Přitom ani „socialistický právní řád“ neumožňoval za stejný „trestný čin“ udělit dva tresty.

Odvolací komise proti přikázání krajskou trestní komisí pro zařazování do TNP odvolání všech „bývalých“ vojáků striktně odmítala bez ohledu na skutečnosti uvedené v odvolání.

Opovrhování normami „socialistické zákonnosti“ se stalo zločinnou praxí. Generál B. Reicin byl ještě na vrcholu moci a prostě „nepovolil propuštění žádné osoby z Mírova“.

Komisi pro TNP byl v podstatě předložen písemný materiál, jehož usvědčující a důkazní hodnota byla nulová. Zpravodajské posudky přiložené ke spisům byly nevěrohodné, až nepravdivé, skládající se z frází. Bez konkrétních faktů a tvořeny lidmi od „zeleného“ stolu, a opět z toho nebyla vyvozena žádná trestněprávní odpovědnost.

Ministr Čepička naléhal na rychlé provedení „revize“, proto komise posledních 160 „případů“ zpracovala na místě samém, tedy na Mírově. Při osobních rozhovorech opět postupovala v duchu „socialistické zákonnosti“, protože zjišťovala „třídní původ, politickou příslušnost, politickou vyspělost, zaměstnání po propuštění z armády a posoudila, pokud kde se posoudit dalo, míru obvinění na tu kterou osobu vznesených a učinila závěr“.

Ve dnech 27. dubna a 11. června 1951 bylo propuštěno na svobodu celkem 100 osob „ve smyslu návrhu“ komise, jež následně schválil ministr Čepička. Na místo principiální změny došlo jen ke změně rozhodovací osoby. Proto nemůže překvapit, že prvním čtyřiceti propuštěným bylo sděleno, že „se jedná o akt revize jejich případů“ a následujícím šedesáti bylo oznámeno, že „jejich zařazení je neoprávněné a že šlo o nepřátelskou a záškodnickou činnost škůdce Reicina“. A samozřejmě jim byla velmi důrazně připomenuta „jejich povinnost při budování socialismu“. (!)

Komise s odvoláním na statistické údaje tvrdila, že z celkem 263 osob zařazených do TNP Mírov „u 197 osob bylo zjištěno neoprávněné zařazení. Ostatní však, které byly komisí shledány za oprávněně zařazené, nelze kromě důvodů výměru komise v Českých Budějovicích u chovance Zámečnicka, který je třídním nepřítelem, ztotožnit s důvody, které byly ve výměru obsaženy.“

Na „socialistickou zákonnost“ to byl nebývalý výkon, protože ještě 22. února 1951 na poradě zástupců MNO, MNB a MV podplukovník Horák sice konstatoval, že proti osobám zařazených do Mírova nebylo žádných konkrétních podkladů k uvalení vazby, ale MNO přesto nemůže dopustit jejich propuštění. A podplukovník dr. Kohout po přezkoumání prvních čtyřiceti případů v březnu 1951 ještě tvrdil, „že v TNP budou chovanci z převážné většiny drženi oprávněně, i když v častých případech vyskytují různé formální nedostatky. Případy neoprávněného zařazení budou zcela ojedinělé“.

Souhlasit lze s jasným závěrem komise: „...260 osob nebylo v TNP Mírov zaměstnáno... konstatujeme, že se mohlo jednat o tábor likvidační ... od případu Mírov vedou nitky k ministerstvu národní obrany, ministerstvu národní bezpečnosti, ministerstvu spravedlnosti, ÚV KSČ a Kanceláři prezidenta republiky.“

„Socialistická zákonnost“ byla ve skutečnosti „třídní“. Koncem roku 1950 „vyšlo najevo“, že velitel tábora Kohlíček a jeho politický zástupce Carbol se dopouštějí zpronevěr, okrádají odsouzené a když se provalila některá fakta o gestapáckých metodách, nařídil prokurátor další vyšetřování. Přesto viníkům byla udělena jen důtka (!), snad ještě na zákrok MNB. Jeho příslušník Miroslav Pich-Tůma se snažil najít východisko v tom, že „bude užito všech prostředků, a to zejména provokací, aby mohlo dojít k odsuzujícímu rozsudku a nebo dání možnosti útěku chovanců, aby mohli být na útěku zastřeleni“. (!)

Až v létě 1951 zavedl nižší vojenský prokurátor v Olomouci soudní řízení proti Kohlíčkovi, Carbolovi a dalším členům SNB z mírovské ostrahy: Oldřichu Vilařovi, Vlastmilu Stübharovi, Josefu Veselému a Františku Kolandorvi. Za používání fyzického násilí byli odsouzeni k ne podmíněným trestům odnětí svobody.

V létě 1951 se tedy většina posledních vězněných z TNP Mírov vrátila do civilního života. Většinou s podlomeným zdravím a bez hmotných prostředků hledali pracovní místa. (Při-

pomínám, že na Mírově se téměř nepracovalo, proto po některých z nich byla vyžadována „náhrada pobytu v táboře“, jež přesahovala i deset tisíc korun, takže jejich životní podmínky byly zvlášť tristní.) Ačkoli komise neshledala důvody pro zařazení do TNP, navrhla z 263 osob přijmout zpět do československé armády tři důstojníky a vrátit hodnost v záloze v třinácti případech (!).

Odškodnění? „Socialistická zákonost“ ji v těchto případech neznala. V několika málo případech bylo řešeno individuálně a vše uzavřelo ministerstvo vnitra svým čj. 216-6/11-1952:

„Pokud jde o řešení těchto případů náhrad bývalým chovancům TNP Mírov, je věc zásadně vyřešena. Proto zdejší ministerstvo nebude již v této věci činit opatření. Dále pak poznamenáváme, že trestní právo správní nemá pozitivního předpisu, podle kterého by bylo možno jakoukoli náhradu za vazbu poskytnout.“

Vztah k propuštěným z TNP Mírov předurčila represivní opatření, dojednaná na poradě u ministra národní obrany Čepičky 16. března 1951: rozptýlit je po republice, zakázat pobyt v pohraničí, nezařazovat do důležitých podniků a zajistit nad nimi dozor MNB. Jejich utrpení „pobytem“ na Mírově nemělo skončit. Mnozí se vrátili s podlomeným zdravím. Ze zoufalství se krátce po propuštění zastřelil plukovník Kostrhún z Brna, plukovník generálního štábu Alois Moravec v beznadějně situaci skočil pod vlak. S některými začaly nové procesy, výsledky a samozřejmě nové tresty odnětí svobody.

Nejznámější je skupina bývalých vězňů z TNP Mírov – plukovník Molnár, major Petrák, štábní kapitán Čechura a major Gold. Záminkou se stala při domovní prohlídce u majora Petráka nalezená „mírovská rezoluce“ z jara 1951.

Nelze se divit, protože měsíc před tím – v červnu 1958 – první tajemník Antonín Novotný na XI. sjezdu KSČ referoval o rozsáhlé čistce na ministerstvech a centrálních úřadech a závěrem delegáty ujistil:

„Pokusy o narušování našeho budovatelského úsilí nepřátelskými živly z řad poražené buržoasie a úklady imperialistů o světový mír nás nutí k nejvyšší bdělosti.“

Mezinárodní důvody

Někteří z ostrahy se domnívali, že ke zmírnění poměrů v TNP Mírov došlo po útěku **hrdiny SSSR majora Josefa Buršíka**, jemuž se na jaře 1950 podařilo z vězeňského oddělení nemocnice v Olomouci (pokročilá TBC) uprchnout do západního Německa.

„Za krátký čas jsme se dozvěděli,“ vzpomínal později František Markwart, který krátce po svém nástupu na Mírově na „protest“ proti tam páchaným nezákonnostem požádal o přeložení *„že v Santiagu de Chile projednávala OSN otázky lidských práv, přičemž padly zmínky o existenci jakýchsi internačních táborů na území ČSR, Buršík tam měl předložit svá svědectví. A tak se domníváme, že právě jeho zásluhou přišly mírovské poměry na přetřes. Proto zřejmě nedošlo k nějakým likvidacím.“* ^[63]

Buršíkův útěk s manželkou do americké zóny západního Německa samozřejmě vyvolal na Západě zájem médií o jeho svědectví, ale v dané chvíli musel řešit především svůj zdravotní stav v důsledku pokračující TBC a jednání v Santiagu se neúčastnil.^[64] Při operacích přišel o šest žeber a poté začal spolupracovat s československým zpravodajským úřadem (CIO – Czechoslovak Intelligence Office) vedeným plukovníkem československého generálního štábu Karlem Procházkou.

O „zrušení“, aspoň formální, táborů nucené práce v „socialistickém“ bloku se ve světě zasloužil jiný Čechoslovák – **JUDr. František Polák**. Za první světové války zběhl z rakousko-uherské armády a v srpnu 1916 vstoupil do rozšiřujících se československých vojenských jednotek na Rusi. Za druhé světové války byl svým nadřízeným, Ludvíkem Svobodou, dvakrát vydán do rukou NKVD. Poprvé na podzim 1939 za sovětské internace části příslušníků bývalého „československého legionu v Polsku“ a podruhé na začátku prosince 1942 v Buzuluku, kde se od února 1942 formovala československá vojenská jednotka v SSSR. Měl tedy bohaté zkušenosti, jednak z dvouletého „pobyту“ v táborech nucených prací za polárním kruhem na Sibiři, a pak z pětiletého „života“ otroka v unglázkých táborech. Později o této zkušenosti uvedl:

„Dlouhých sedm let jsem vlekl za sebou olověnou kouli otroctví. Hladem a ranami donucovali miliony nás otrokářští biřící, abychom vydali ze sebe poslední špetku svých sil. Tisíce otroků padalo kolem nás vysílením, bylo do nás stříleno jako do škodné zvěře, byl v nás utloukán smysl pro lidskou důstojnost a ubíjeny v nás všechny mravní principy. Byli jsme názorně vedeni k zásadě, že člověk jest člověku jako vlk vlku.“^[65]

Po odpykání trestu byl kupodivu propuštěn a bez pomoci československých úřadů se v únorových dnech 1948 vrátil do vlasti, odkud se mu na podzim zdařil už třetí útěk do exilu.

Po druhé světové válce byly nacistické koncentrační tábory v podstatě srovnány se zemí, ale nic se nezměnilo na stavu sovětských lágrů. Jejich počet se naopak rozrůstal, zatímco sovětská představitelstva pod maskou zastánců humanitních zásad podepisovali Chartu Spojených národů i jejich deklarace základních práv a svobod člověka, jež však byly v příkrém rozporu se sovětskou realitou.

Západ se této otázce tehdy příliš nevěnoval, snad i díky úspěšným sovětským dezinformacím a propagandě. Jen pomalu, hlavně v důsledku vydaných svědectví bývalých vězňů, se probouzelo svědomí světa. Hlas světového veřejného mínění proti zločinné praxi v komunistických táborech sice rostl, avšak OSN až v roce 1950 na zasedání Hospodářské a sociální rady Spojených národů v Santiagu dospělo k usnesení o zahájení vyšetřování nucené práce v celém světě. Iniciativu k tomu podaly americké svobodné odbory (AFL) za účinné podpory americké vládní delegace u OSN. Následně byla zřízena tříčlenná vyšetřovací komise,^[66] jejímž předsedou se stal indický delegát Sir Ramaswami Mudaliar. Ve své činnosti našla oporu jen ve svědectví bývalých vězňů, protože Sovětský svaz na dotazy o stavu svých pracovních táborů arogantně a lživě odpovídal: *„Delegace SSSR u Spojených národů vrací dopis sekretariátu s připojenými dokumenty bez povšimnutí, poněvadž tyto dokumenty obsahují smyšlené pomluvy Sovětského svazu.“*^[67] Podobně odpovíděli i jeho satelité, tedy i Československo.

František Polák v roce 1953 podal u OSN žalobu na Sovětský svaz a jeho satelity pro zřízení a udržování táborů nucené práce, v jejímž úvodu mimo jiné uvedl:

„... Sovětské pracovní tábory nepředstavují nic jiného, nežli reservoár milionových mas novodobých otroků. Vězňové sem zahnaní podle povahy pracovních podmínek, metod použitých k jejich vynucení a podle účelu jejich práce, spočívajícího v tom, aby tato práce při nákladech, nepředstavujících ani minimum pro udržení života takového otroka, vydala co největší efekt hospodářský, proměňující se zde ve skutečné otroky, v bezprávné tvory, bez vlastní vůle a bez životního cíle. Jsou to lidé celým světem opuštění, bez vlastní vůle a bez životního cíle. Hlad a zapolárních, v pralesích Sibiře a po celé Rusi svým potem tělesné utrpení bývá jim odměnou za to, že v dalekých krajinách svým zlatem a výrobky těmito otroky bezplatně vyrobenými dumpingovat světové trhy a celý svět politicky ovlivňovat.“

Nucená práce sovětských vězňů má všechny znaky otroctví, a svými mozoly podstatně přispívají k tomu, aby bezplatnou jejich prací sovětské hospodářství se udrželo v rovnováze, aby se mohlo vyzbrojovat k novým válečným podnikům, aby mohlo tak jak je mělo toto ve všech historických dobách, ať již to byla doba egyptských faraonů, nebo doba otroctví v Řecku i Římě, anebo v předchozím století ve Spojených státech, anebo konečně v nedávné době nacismu v Německu. Rozdíl jen spočívá v tom, že místo soukromého vlastníka otroků, jakožto objekt, jej směnivší v sociálním systému, nastupuje sovětský stát. Při tom týž se nachází v téměř postavení, v jakém v historii se nacházel starý stát římský, vlastnivší rovněž otroky, tak zvané „servi publici“. Sovětský svaz používá vůči svým otrokům týchž zásad exploatace, a možno říci ještě surovější metody násilí, jimiž vynucuje práci na svých otrocích. Zatím co porážka nacistického Německa umožnila, že kořeny otroctví byly v něm vyvráceny, v Sovětském svazu rozrůstá se otroctví do té míry, že se stává jedním ze základních pilířů jeho pracovního a hospodářského potenciálu ...

Do této lidské džungle jsou sovětským režimem vrháni lidé od nejútlejšího věku deseti let až po starce osmdesátileté, otrokář ve své shánce po levné pracovní síle neznal tu rozdílu věku, pohlaví a rasy, otročili zde ženy vedle mužů na nejtěžších pracích, otročili zde příslušníci 170 národností, obývajících Sovětský svaz, z nichž některé, jako byli Krymští Tataři, Inguši, Čečenci, Bolkary a jiní byli se všemi svými mužskými příslušníky převedeni do táborů nucené práce, a tak byl likvidován celý národ. Kromě těchto domácích nešťastníků bývaly sem zavlečeni i příslušníci mimosvětských států, kteří na přímé pozvání sovětské vlády navštívili SSSR, aby zde buď pracovali nebo zhlédli jeho „pamětihodnosti“, anebo kterým sovětskou vládou bylo povoleno právo politického asyly. Mezi posledními bylo mnoho Němců, uprchlých před nacistickou persekucí, Španělů, Rakušanů, Čechů, Poláků, Bulharů, Řeků, Jugoslávců, Číňanů, Korejců, Mongolů a dokonce i Američanů. Z nich jen malému počtu se podařilo uniknouti za hranice SSSR, aby zde mohli vyprávět svým krajanům o hrůzách novodobého otroctví, instalovaného sovětským režimem, který propagací se snaží vzbuditi nepravdivý dojem mezi neinformovaným dělnictvem celého světa, že v Sovětském svazu vládne socialism. Kdyby to byla byť jen částečná pravda, pak by v Sovětském svazu nemohlo existovati otroctví, jak jest tomu ve skutečnosti.“^[68]

Komise OSN pracovala pomalu a vzdor bojkotu komunistických států podařilo se ji prokázat institut nucené práce. V roce 1954 předložila Generálnímu shromáždění OSN zprávu požadující, aby byly provedeny důsledky jejího vyšetřování.

Je charakteristické, že sovětsští zástupci opakovali prohlášení, že „nucená práce nikdy v SSSR neexistovala, že sovětské tábory jsou nejhumánnější a nejpokrokovější institucí v celém světě, v níž morálně kleslí jsou převychováváni a po této převýchově zařazováni do společnosti, že tudíž sovětské pracovní tábory jsou vysoce kulturní institucí“^[69].

Paralyzované generální shromáždění OSN 7. prosince 1954 přijalo bezzubou, všeobecnou rezoluci, pro niž mohl hlasovat i Sovětský svaz a jeho satelity. Konstatovalo se v ní, že „systém nucené práce vážně ohrožuje základní lidská práva a jest nebezpečným pro svobodu a postavení dělnictva porušováním závazků a ustanovení Charty Spojených národů“. Současně v ní bylo prohlášení o důležitosti „zrušení všech systémů nucené kolektivní práce, ať tato slouží za prostředek politického přinucení neb jako trest za to, že někdo chová nebo vyjadřuje své politické hledisko anebo tvoří důležitý element v ekonomii státu“.^[70]

Otázka nucené práce byla později přenesena na Mezinárodní organizaci práce v Ženevě, jež ustanovila další komisi... Podstatné je, že TNP v Československu přestaly existovat, byť částečně i z vnitřních důvodů, protože původní představy vedení komunistů se zcela nenaplnily – vybudovat síť táborů pro třicet tisíc osob, jimiž by prošlo třikrát tolik obětí. Instituce

masové perzekuce – TNP – přesto zvládla pošlapat lidská práva a lidskou důstojnost 22-23 tisíců nevinných občanů Československa.^[71]

Příloha

Seznam důstojníků československé armády internovaných v TNP Mírov.^[72]

Balounek Josef, 1913	Gazda Evžen, 1918	Konopický Alois, 1915
Bakos Oldřich, 1920	Gold Zdeněk, 1911	Koplas Miloslav, 1905
Baňák Michal, 1901	Goller Theodor, 1908	Kopřiva Ludvík, 1913
Bárta Zdeněk, 1916	Gruška Jan, 1909	Kostrhůn Antonín, 1894
Bartoň Petr, Adolf, 1913	Hagen Lubomír, 1915	Kouba Vladimír, 1903
Bartoš Ivan, 1924	Hájíček Jaroslav, 1899	Koudelka Jiří, 1916
Bednář František, 1913	Hamáček Boleslav, 1915	Kováč Vojtěch, 1900
Beran Antonín, 1910	Hamada Miloslav, 1899	Kovačovič Jan, 1903
Bezruč Josef, 1910	Hampl Jaromír, 1923	Král Karel, 1904
Bíbeň Gabriel, 1912	Hanf Jiří, 1925	Králíček Stanislav, 1903
Bistranin Ivan, 1914	Havlík Jan, 1914	Kratochvíl Jiří, 1913
Bohunický Jan, 1913	Keller Jiří, 1900	Kraus Augustin, 1894
Bouša Josef, 1903	Herínek Jiří, 1907	Krčmář Otto, 1912
Brabec Antonín, 1909	Hlaváček Augustin, 1896	Kryštof František, 1891
Brabec Matěj, 1895	Hnilička Jaromír, 1902	Kříž Bedřich, 1911
Brousil Jan, 1916	Hoffmann Ferdinand, 1902	Kuběna Antonín, 1902
Bucek Otakar, 1910	Hora Ladislav, 1915	Kubík Miroslav, 1925
Burkuš Michal, 1916	Horáček Štefan, 1911	Kučera Jaroslav, 1898
Býček Hynek, 1898	Horák Jaroslav, 1913	Kuděj Jaroslav, 1899
Caesar Antonín, 1904	Hořínek Jaroslav, 1911	Kunovjánek František, 1909
Cerman František, 1901	Hošek Erich, 1904	Květ Richard, 1918
Cimro Jaroslav, 1912	Hrabec Vladimír, 1899	Kypěna František, 1914
Cupák Jan, 1912	Hrabovský Jaroslav, 1895	Kyrál Ladislav, 1912
Cupl Jan, 1907	Hrubeš Antonín, 1910	Linda Ladislav, 1926
Čáp František, 1914	Hrubý Otomar, 1913	Lipeert Jan, 1903
Čech Jindřich, 1907	Huml Bohumil, 1910	Liška Bohumil, 1905
Čechura Václav, 1912	Husák Josef, 1902	Louda Jiří, 1920
Čermák Vladimír, 1916	Charvát Jiří, 1914	Malár Jan, 1900
Černík Josef, 1907	Chlystov Mikuláš, 1904	Malina Vladimír, 1902
Černík Rudolf, 1912	Vlastina Břetislav, 1901	Malý Jakub, 1902
Čičatka Bohuslav, 1900	Chudoba Bohuslav, 1895	Marek Lubor, 1901
Dítě Bohumil, 1896	Janeček Karel, 1903	Marek František, 1911
Dobner Vlastimil, 1912	Jandač Karel, 1900	Masařík František, 1902
Dobš Josef, 1904	Janotka Alois, 1891	Matej Josef, 1913
Doležal Josef, 1898	Jánský Josef, 1916	Mazálek Vladimír, 1906
Dostál Jaroslav, 1907	Jelínek Richard, 1912	Mezer Vladimír, 1906
Duda Josef, 1900	Jeřábek Zdeněk, 1924	Metelák Josef, 1896
Duka František, 1909	Jindra Ladislav, 1902	Míč Jan, 1901
Dundr Antonín, 1914	Jiránek František, 1901	Mičkal Josef, 1921
Dvořák Josef, 1913	Josefu Rudolf, 1910	Jíkavec Václav, 1910
Estřák Evžen, 1891	Juchelka Karel, 1917	Mlčoh Josef, 1909
Fajkus Jan, 1912	Juriga Valer, 1922	Morav Karel, 1900
Fajtl František, 1912	Kafka Ladislav, 1913	Moravec Alois, 1892
Farský Josef, 1904	Klanic Alois, 1898	Moutelík Jaroslav, 1911
Fechtner Jan, 1908	Klaška Karel, 1901	Mrázek Vlastimil, 1904
Feltr Jaroslav, 1913	Klímeš Josef, 1903	Mrcek Vilém, 1902
Fíft Bohumil, 1909	Klímeš Rudolf, 1913	Mužík Josef, 1914
Franta Josef, 1904	Kohoutek Jan, 1898	Najman Rudolf, 1914
Fröhlich Antonín, 1897	Kolonitz Otta, 1914	Nedvěd Leopard, 1919
Fusek Emil, 1913	Konečný Jaroslav, 1891	Nechvátal Jaroslav, 1922

Nezval Stanislav, 1903	Řehulka Josef, 1915	Špolc Emil, 1912
Novák Cyril, 1898	Řepa Miroslav, 1902	Štefan František, 1913
Novák Valentin, 1913	Řezáč Vladislav, 1908	Štrejl Alois, 1919
Novák Josef, 1900	Seidl Vladislav, 1909	Šťastný Leo, 1901
Novák Valentin, 1913	Šimulík Vladimír, 1921	Šubrt Antonín, 1913
Novotný Eduard, 1903	Sklenář Jaroslav, 1909	Šuman Vladimír, 1903
Novotný Josef, 1918	Skopal Karel, 1895	Tichý Karel, 1904
Novotný Josef, 1916	Sládeček Bohuslav, 1902	Tichý Oldřich, 1898
Nykodým Otakar, 1903	Smětal Jan, 1905	Tomiška Rudolf, 1901
Olšina Vladislav, 1914	Smolík Vladimír, 1906	Trojek Josef, 1910
Opačko Michal, 1915	Smutný Ladislav, 1916	Turek Eduard, 1901
Orátor Jan, 1497	Solanský Matěj, 1901	Tuška Miroslav, 1921
Otáhal Zdeněk, 1923	Soldán Karel, 1917	Vacek Otakar, 1897
Palkech Jan, 1897	Solej Jan, 1918	Vacovský Emanuel, 1900
Pánek Josef, 1901	Souhrada Jiří, 1898	Valášek Josef, 1919
Pavlík Bohumil, 1904	Sova Ladislav, 1909	Valenta Ladislav, 1911
Pavlík Josef, 1908	Starý František, 1905	Vaniček František, 1911
Peleška František, 1921	Stejskal Josef, 1907	Vastl Jan, 1896
Perselovjak Jan, 1922	Stodola Matěj, 1903	Vavřina Václav, 1902
Perníku Jan, 1903	Strnadel Josef, 1910	Večerek Oldřich, 1906
Petrák Antonín, 1912	Střecha Karel, 1896	Velínský Václav, 1907
Petříček Antonín, 1901	Střelka Karel, 1896	Vitásek Edvin, 1893
Picks Jaromír, 1899	Studený Antonín, 1911	Vítek Karel, 1906
Pokorný Antonín, 1914	Stuchlík Václav, 1904	Volák Vilém, 1913
Polák Josef, 1912	Stýblo Antonín, 1909	Volný (Volf) Bohumil, 1909
Pour Jaroslav, 1909	Stýblo František, 1913	Voříšek Josef, 1906
Procházka Bohumil, 1896	Stýblo Stanislav, 1907	Ostrovský Erik, 1906
Procházka Miroslav, 1902	Šanovec Jan, 1916	Vrečka Eduard, 1914
Procházka Oldřich, 1906	Ševčík Karel, 1918	Weber František, 1908
Procházka Zdeněk, 1913	Ševčík Vladimír, 1896	Wolf Karel, 1914
Prokop Oskar, 1901	Šíkl Václav, 1915	Zámečník Ladislav, 1903
Přerovský František, 1909	Šíml Norbert, 1898	Zelinka Emanuel, 1901
Příbyl Josef, 1902	Šimůnek Josef, 1913	Zemčík Jan, 1907
Pulkrábek Jan, 1900	Škarka Josef, 1912	Zemek Jan, 1915
Rajchů Antonín, 1895	Škoda Jan, 1898	Zich Vladimír, 1911
Rektor Antonín, 1908	Šlais Slavoj, 1912	Žampach Otakar, 1899
Růžička Jan, 1912	Šlenc František, 1903	Žďárský Bohuslav, 1902
Růžička Josef, 1902	Šléz Miroslav, 1900	Žibřich Karel, 1909
Růžička Vojtěch, 1909	Šmída Josef, 1913	Žirovnický Vladimír, 1898
Ryhlík Ivo, 1926	Mika František, 1908	Žoček Stanislav, 1900
Ryjáček Alois, 1913	Špírek Jiří, 1926	

Poznámky a literatura:

- [1] **Vojenský komitét při ÚV KSČ** byl výrazem přechodu rozhodovací a řídicí pravomoci na orgány Komunistické strany Československa. Nahrazoval a v podstatě měl nahradit bývalou Vojenskou komisi, jež vznikla při předsednictvu košické vlády Národní fronty pro řešení otázek při budování poválečné čs. armády, podobně jako armádní poradní sbor. V letech 1951 až 1954 to byl politický sekretariát ÚV KSČ, 1954 až 1957 politické byro ÚV KSČ a od roku 1957 vojenská komise ÚV KSČ, jejichž direktivními usneseními se řídily i poradní a kontrolní orgány ministerstva národní obrany, což bylo v rozporu s tehdy platným právním řádem. Například na svém první zasedání 21. ledna 1949 vojenský komitét rozhodl o procesu u státního soudu v Praze o trestu smrti pro obviněného divizního generála Heliodora Píky.
- [2] **Gottwald, Klement** (1896-1953), zakládající člen KSČ, od r.1925 člen ÚV KSČ, od r. 1929 generální tajemník KSČ, poslanec Národního shromáždění, 1928-1943 člen exekutivy Komunistické internacionály, 1945 náměstek předsedy vlády, 1946-1948 předseda vlády, 14. 6. 1948-14. 3. 1953 prezident ČSR.
- [3] **Slánský, Rudolf** (1901-1952), od r. 1921 člen a funkcionář KSČ, od r. 1929 člen ÚV KSČ, 1945-1951 generální tajemník KSČ, 3. 12. 1952 popraven.
- [4] **Svoboda, Ludvík**, armádní generál, (1895-1979), za první světové války zajat na východní frontě, důstojník

- československých legií v Rusku, od r. 1922 voják z povolání (před válkou dosáhl hodnosti podplukovníka), velitel čs. vojenské jednotky v SSSR za druhé sv. války, od dubna 1945 do dubna 1950 ministr národní obrany, 1948–1968 poslanec Národního shromáždění, 30. 3. 1958–29. 5. 1975 prezident ČSSR.
- [5] **Drgáč, Šimon** (1892–1980), armádní generál, za první světové války zajat na italské frontě, důstojník československých legií v Itálii, pak důstojník ve štábních funkcích československé armády, 1939–1945 vězněn v nacistických koncentračních táborech, 1946–1948 první podnáčelník, 1948 zástupce náčelníka a 1948–1950 náčelník hlavního štábu, 1951 zatčen, 1954 odsouzen ke 24 letům odnětí svobody, 1956 propuštěn, 1963 rehabilitován.
- [6] **Procházka, Jaroslav, JUDr.** (1897–1980), armádní generál, za první světové války příslušník československých legií v Rusku a ve Francii, od 20. let činný v komunistickém hnutí, v r. 1931 odjel do SSSR, aby překládal klasiky marxismu-leninismu do češtiny, příslušník čs. vojenské jednotky v SSSR, 1945–1952 náčelník hlavní správy výchovy a osvěty, 1946–1952 člen ÚV KSČ, pak profesor, 1957–1966 rektor Univerzity Karlovy, 1969 náčelník Vojenského historického ústavu.
- [7] **Drnec, Vladimír** (1895–?), sborový generál, za první světové války příslušník československých legií v Rusku, po návratu voják z povolání (dosáhl hodnosti plukovníka), za druhé světové války vězněn, od r. 1945 velitel dělostřelectva V. sboru, 1947 velitel dělostřelectva, 1948 náčelník hlavního štábu, od listopadu 1948 náměstek ministra národní obrany pro věci materiální, 1952 zatčen v souvislosti se „Slánským a spol.“, 1954 odsouzen, později jeden z prvních rehabilitovaných.
- [8] **Reicin, Bedřich** (1911–1952), divizní generál, v 30. letech funkcionář komunistického mládežnického hnutí, sportovní redaktor Rudého práva, v r. 1939 zatčen gestapem, 1940 odjel do Číny, cestou však zůstal v SSSR, poté hlasatel čs. vysílání moskevského rozhlasu, příslušník čs. vojenské jednotky v SSSR nejdříve jako osvětový, později zpravodajský důstojník, 1945–1946 přednosta HS OBZ, 1946–1948 5. oddělení hlavního štábu, 1948–1951 náměstek ministra národní obrany pro věci osobní, 1952 odsouzen k trestu smrti, 1963 rehabilitován.
- [9] **Armádní poradní sbor (APS)** byl důležitým orgánem ministra národní obrany, jenž byl zřízen rozkazem prezidenta republiky ze dne 30. listopadu 1932 s účinností od 1. prosince 1932. Jeho úkolem bylo projednávat zásadní otázky organizace armády, jejího výcviku, mobilizace, operačních a nástupových plánů, výstroje a výzbroje, stavby nových komunikací a výběru vyšších velitelů. V těchto otázkách byl ovšem pouze poradním orgánem ministra národní obrany bez rozhodovací pravomoci. APS měl dvanáct řádných a tři mimořádné členy. Předsedou sboru byl ministr národní obrany, místopředsdou generální inspektor branné moci. K řádným členům patřili náčelník a podnáčelník hlavního štábu, všichni zemští velitelé a čtyři generálové, jmenovaní prezidentem republiky na návrh ministra národní obrany vždy na jeden rok. Mimořádnými členy byli I. a II. zástupce náčelníka hlavního štábu a generální sekretář meziministerského sboru obrany státu. Po únoru 1948 se APS stal výkonným orgánem pro tzv. očistu armády.
- [10] Citace: Vojenský historický archiv Praha (dále jen VHA), MNO, 1949, náměstek ministra národní obrany pro věci osobní, čj. 79/taj.
- [11] Národní archiv Praha (dále jen NA), ÚV KSČ, fond 100/52, a. j. 121.
- [12] Tamtéž.
- [13] Srov. VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/27/32.
- [14] Správně Antonín Baudyš, štábní kapitán a tehdejší velitel Státní bezpečnosti.
- [15] Generál SNB Josef Pavel byl tehdy náměstkem ministra vnitra.
- [16] **Čepička, Alexej** (1910–1990), byl v letech 1950–1956 ministrem národní obrany.
- [17] **Nosek, Václav** (1892–1955), byl v letech 1945–1953 ministrem vnitra.
- [18] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/27/32.
- [19] *Masarykův slovník naučný*, díl IV., Praha 1929, s. 973.
- [20] **Pokorný, Bedřich** (1904–1968), od r. 1934 zpravodajský důstojník na Slovensku, za nacistické okupace úředník německé berní správy v Brně a velmi pravděpodobně spolupracoval s německým bezpečnostním aparátem, od 26. 4. 1945 zemský velitel Sboru národní bezpečnosti (SNB) na Moravě, tehdy pravděpodobně začala jeho spolupráce se sovětskou tajnou službou, od 3. 7. 1945 přednosta oddělení politického zpravodajství ministerstva vnitra, leden–duben 1946 přednosta zpravodajského odboru MV, poté pověřen slovenskou problematikou, 1949 náčelník Správy TNP, 1951 zatčen, souzen v procesu s O. Závodským, na jaře 1968 údajně spáchal sebevraždu.
- [21] **Musil, Josef** (1900–1954), brigádní generál, za první světové války v rakousko-uherské armádě v Brně a Albánii, v r. 1924 ukončil Vojenskou akademii v Hranicích, působil v nižších velitelských funkcích u dělostřelectva, od r. 1936 po absolvování Vysoké školy válečné v Praze ve štábních funkcích, od r. 1937 přednosta 2. oddělení Posádkového velitelství Velká Praha, zúčastnil se květnového povstání v Radotíně, poté přednosta 2. oddělení velitelství posádky Velké Prahy, od října 1945 vedoucí sekce 2. oddělení hlavního štábu, od prosince 1946 náčelník skupiny 5. oddělení hlavního štábu, od listopadu 1948 přednosta 5. oddělení hlavního

šťábu, v r. 1951 zatčen v souvislosti se „Slánským a spol.“, odsouzen k trestu smrti a 9. ledna 1954 popraven.

- [22] Citace: FABŠIC, Jiří, *Odtud vede jediná cesta, Obrana lidu* z 13. dubna 1968.
- [23] Srov. HEJL, Vilém, *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha: nakladatelství Univerzum, 1990, s. 318.
- [24] J. Musil při výslechu 27. června 1953 mj. uvedl: „...Jaroslava Hrabovského, kterého jsem ve spolupráci s Pavlíčkem v roce 1950 nechal zařadit do TNP, aniž k tomu bylo právních podkladů, protože i v tomto případě jsem věděl, že jde o člověka nemocného. Vzpomínám si, že sestra Hrabovského, manželka dělníka, zaslala prosbu kanceláři prezidenta republiky, ve které prosila o objasnění případu svého bratra Jaroslava Hrabovského. Přestože Kancelář prezidenta republiky byla prosba postoupena obraně bezpečnostní složce k přímému vyřízení, nenechal jsem úmyslně důvody v prosbě uvedené přešetřit a sestře Hrabovského – manželce dělníka jsem podle direktivy Reicina odpověděl, aby si podala odvolání správním cestou, které bych stejně ne zamítl, jako jsem učinil v jiných případech. Hrabovský rovněž v důsledku nesnesitelných podmínek v TNP zemřel.“ Archiv ministerstva vnitra ČR (dále jen AMV), V 2457.
- [25] **Štělka, Karel** (1896-?). Za první světové války vstoupil do československého vojska na Rusi (zraněn v bitvě u Zborova) a po návratu do vlasti zůstal v armádě, naposledy působil ve funkci zpravodajského důstojníka na zemském vojenském velitelství Praha. Za druhé světové války se zúčastnil odboje v rámci československých vojenských jednotek na Středním východě i v Sovětském svazu. Na základě sovětského zákroku byl na začátku září 1944 zbaven funkce velitele 3. čs. samostatné brigády v SSSR. Po válce působil na hlavním štábu čs. branné moci a jako zásadní odpůrce SSSR a komunismu se stal členem národně socialistické strany. Počátkem roku 1947 byl přemístěn do Chomutova jako zástupce velitele 9. pěšího pluku. Už v březnu 1948 byl penzionován a 20. dubna 1949 „pro podezření z protistátní činnosti“ byl zatčen a vězněn na Pankráci; do TNP Mírov byl přikázán 11. května 1949, „kam byl odsouzen na dva roky“. Po propuštění v dubnu 1951 pracoval jako skladník Zemědělského stavebního závodu v Praze. Rehabilitován podle zákona č. 119/1990 o soudní rehabilitaci.
- [26] **Novák, Cyril** (1898-?), předválečný československý důstojník, po nacistické okupaci přešel do Polska, kde se hlásil do čs. zahraniční armády za druhé světové války a zúčastnil se bojů čs. vojenských jednotek na Západě i Východě, po válce byl prvním velitelem Hradní stráže. Pro politické názory – „*My vojáci, my nemáme politisovat, jen rozkazy plnit, politiku máme nechat civilům.*“ – byl po únoru 1948 z armády propuštěn a sledován orgány OBZ. Zaměstnání našel na lékařské fakultě Univerzity Karlovy, jež opustil v únoru 1949 a již 11. května 1949 byl dodán do TNP Mírov. V září byl za přítomnosti tehdejšího zástupce velitele tábora Carbola vyslýchán ve věci Oravského-Neumana a při výslechu byl hrubě inzultován, proto podepsal protokol, jenž byl později použit v soudním řízení u okresního trestního soudu v Praze. Srov. VHA, MNO, HSS, 1952, 41/2/7/32.
- [27] **Fajtl, František** (1912-), předválečný čs. vojenský pilot, který se zúčastnil druhého zahraničního odboje ve Francii, ve Velké Británii i v Sovětském svazu. Po válce působil ve vyšších velitelských funkcích (od roku 1946 podplukovník), z armády byl propuštěn v únoru 1949, protože údajně „nenašel kladný poměr k lidové demokratickému řádu republiky“, v letech 1950-51 byl vězněn na Mírově, v roce 1968 rehabilitován, v květnu 1990 jmenován do hodnosti generálmajora. Autor řady beletristicko-dokumentárních a memoárových knih.
- [28] Srov. VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/27/32.
- [29] Tamtéž.
- [30] **Hájíček, Jaroslav** (1899-?) V roce 1917 nastoupil službu u maďarského pluku v Budapešti, po ukončení školy na důstojníky v záloze působil u 35. pěšího pluku s nímž se dobrovolně zúčastnil potlačení Slovenské republiky rad. Po vzniku se nechal aktivovat do čs. branné moci, v roce 1934 absolvoval Vysokou válečnou školu a byl přemístěn k 1. pěší divizi v Praze, kde zastával funkci přednosta 2. (zpravodajského) oddělení a zabýval se ofenzivním zpravodajstvím proti Německu. Po stáží v Milovicích byl v březnu 1936 přidělen 2. oddělení hlavního štábu a později pověřen vedením jeho maďarské sekce. Po nacistické okupaci byl dvakrát vyslýchán, přesto se stal vedoucím ilegální skupiny PETR v Praze, jež spolupracoval se vznikající Obranou národa. Když mu v listopadu 1939 hrozilo zatčení uprchl do Jugoslávie, kde organizoval přechody československých státních příslušníků a jejich odsuny do čs. zahraniční armády ve Francii. Od roku 1942 působil jako vojenský atašé v Istanbulu, kam se krátce vrátil i po válce. Po návratu v roce 1946 byl ustanoven velitelem týlu 2. (vojenské) oblasti v Táboře. Už krátce po únoru 1948 byl propuštěn v hodnosti plukovníka generálního štábu z armády. Pro podezření z ilegální činnosti byl v roce 1949 zatčen, avšak „protistátní činnost“ mu nebyla prokázána, a proto byl dán na čtyři roky do TNP. V červnu 1956 byl odsouzen pro rozšiřování „Studentské revoluce“ na tři roky vězení a ke ztrátě občanských práv.
- [31] Srov. VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/27/32.
- [32] Tamtéž.
- [33] **Šváb, Karel** (1904-1952). Vedoucí pracovník aparátu ÚV KSČ a náměstek ministra národní bezpečnosti; odsouzen v procesu „Slánský a spol.“ k trestu smrti. V 60. letech 20. století rehabilitován.

- [34] **Dítě, Bohumil** (1896-1950). Předválečný zpravodajský důstojník čs. armády se zaměřením na Rakousko a Maďarsko, kterého plukovník F. Moravec však 14. března 1939 nevzal s sebou do Velké Británie, což po válce vyvolalo mezi nimi určité napětí ve vzájemných vztazích. Od poúnorové perzekuce jej neochránila ani určitá spolupráce s OBZ, spíše rozhodla o jeho dalším osudu.
- [35] **Souhrada, Jiří** (1898-1950), zpravodajský důstojník, po nacistické okupaci odešel do zahraničí a působil v čs. zahraniční armádě, také jako styčný důstojník u generála D. Eisenhowera.
- [36] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41-2/7-32.
- [37] Tamtéž.
- [38] **Hrabovský, Jaroslav** (1895-1951). Předválečný čs. důstojník, druhého odboje se zúčastnil na Západě, v listopadu 1944 byl ustanoven náčelníkem štábu velitelství osvobozeného území na Podkarpatské Rusi, v dubnu 1945 zástupcem velitele 1. čs. samostatné brigády v SSSR, po válce absolvoval sovětský „maršálský kurz“, v roce 1950 mu byla odňata vojenská hodnost brigádního generála, jež mu byla vrácena rozkazem ministra obrany ČSFR č. 260 z 6. listopadu 1991.
- [39] Havel, František byl vynikajícím analytikem 2. (zpravodajského) oddělení hlavního štábu čs. branné moci, který po Mnichovu musel na nátlak Němců odstoupit z funkce.
- [40] Generál Josef Ejem byl tehdy ještě v přátelských vztazích s generálem B. Reicinem.
- [41] 41. HEJL Vilém, Zpráva..., c. d., s. 170.
- [42] Srov. HEJL, Vilém: Zpráva..., c. d., s. 300-301.
- [43] Trestní ústav pro muže na Mírově byl zřízen v roce 1858, v roce 1929 zrušen, avšak věznice byla používána za nacistické okupace a v roce 1949 tu opět vznikla věznice.
- [44] Zemřel 7. března 1950.
- [45] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41-2/7-32.
- [46] **Šváb, Karel** (1904-1952), bratr Marie Švermové. Vedoucí pracovník aparátu ÚV KSČ a náměstek ministra národní bezpečnosti, popraven jako člen „protistátního centra R. Sláského“.
- [47] AMV, V-2487.
- [48] Tamtéž.
- [49] Tamtéž.
- [50] Tamtéž.
- [51] Prvním velitelem byl vrchní strážmistr Fidler, jehož po měsíci vystřídal jeho zástupce Kohlíček. Od podzimu 1950 tábora velel poručík Souček a od 21. 3. 1951 štábní strážmistr Antonín Kobza.
- [52] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/2/7/32.
- [53] Pich-Tůma; tento bývalý komisař partyzánské brigády M. J. Husí a ve své době velmi obávaný a vlivný důstojník Státní bezpečnosti. „dával“ instrukce ostraze k provokacím a k možnostem útěků, aby byla možná ještě větší a hlavně tvrdší represe mírovských vězňů. Sám zastával názor, že by bylo nejlepší všechny vězně vyvézt auty a postřílet, „aby byl pokoj“. Později zde byl sám asi dva měsíce vězněn.
- [54] Vnější ochranu Mírova zajišťoval oddíl Stráže vězeňské služby.
- [55] Srov. Jiří FABŠIC, Odtud vede jediná cesta, Obrana lidu z 13. dubna 1968.
- [56] Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově: Svědectví bývalých vězňů kapitána Gazdy a nadporučíka Markvarta, Jihočeská pravda z 13. dubna 1968. Název je nepřesný, protože nadporučík Markvart byl ve skutečnosti člen ostrahy, který v roce 1950 odešel z Mírova na vlastní žádost.
- [57] Srov. Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově...c.d.
- [58] Srov. Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově... c.d.
- [59] Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově....c.d.
- [60] Josef ŘEHULKA, Jsem jeden z mírovských..., Jihočeská pravda z 27. dubna 1968.
- [61] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/2/7/32.
- [62] Tamtéž.
- [63] Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově...c.d.
- [64] Podrobněji: Josef BURŠÍK, Nelituj oběti, Praha: Naše vojsko, 1992, s. 110 an.
- [65] František Polák, Jak umírali sovětské otroci, New York 1960, s. 306.
- [66] Tzv. Komise ad hoc On Forced Labor.
- [67] František POLÁK, Jak umírali ... c.d., s. 300.
- [68] František POLÁK, Jak umírali ... c.d., s. 303, 304 a 606.
- [69] František POLÁK, Jak umírali ... c.d. s. 300.
- [70] Tamtéž s. 301.
- [71] Srov. Karel KAPLAN, Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954, Praha: nakladatelství R, 1992, s. 136.
- [72] NA, Správa nápravných zařízení, Seznam osobních spisů vojáků zařazených do TNP Mírov.